

Vliv výchovy rodičů na chování dítěte

Žaneta Pospíšilová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Žaneta POSPÍŠILOVÁ
Osobní číslo: H128370
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Vliv výchovy rodičů na chování dítěte

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připsané k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel a po konzultaci s vedoucím práce bude zaměřena:

Ohlédnutí do historie výchovy rodičů.

Současná výchova v rodině – chyby ve výchově, řešení problémů výchovy dětí, výchovné metody.

Kvantitativní výzkum (dotazník, rozhovor) zaměřený na zjištění vztahů mezi rodiči a dětmi a na příznivé/nepříznivé dopady výchovy.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Cloud, Henry. Děti a hranice. Praha: Návrat domů, 2003. ISBN 80-7255-075-6

Filliozat, Isabelle. Dokonalý rodič neexistuje. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3317-0

Kopřiva, Pavel . Respektovat a být respektován. Kroměříž: Spirála, 2005.

Lacinová, Lenka. Dost dobří rodiče aneb drobné chyby ve výchově dovoleny. Praha:

Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-442-7

Matějček, Zdeněk. Rodiče a děti. Praha: Avicenum, 1989.

Pelikán, Jiří. Výchova pro život. Praha: ISV nakladatelství, 1997. ISBN 80-85866-23-4

Prekop, Jirina. Jak být dobrým rodičem. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-9063-7

Reichlin, Gail. Výchova dětí. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1638-8

Rheinwaldová, Eva. Jak vychovat šťastné dítě. Praha: Motto, 1997. ISBN 80-85872-61-7

Rogge, Jan-Uwe. Děti potřebují hranice. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-088-X

Siegel, Jiří. Jak (ne) vychovávat děti. Plzeň: Nava, 2005. ISBN 80-7211-183-3

Sharry, John. Řešíme problémy s výchovou dětí a dospívajících. Brno: Computer Press,

2006. ISBN 80-251-1295-0

Winget, Larry . Za svoje děti si můžete sami, aneb, Jablko nepadne daleko od stromu.

Praha: Ikar, 2012. ISBN 978-80-249-1805-1

Žezulová, Dagmar. Domov je místo, odkud tě nevyhodí ani když vyrosteš. Praha: Smart

Press, 2012. ISBN 978-80-87049-50-1

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Zuzana Němcová, Ph.D.

Skupina managementu a ekonomiky

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.

vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Zaneta Pospíšilová

.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 14 -02- 2014

.....
Podpis

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevydělěčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřená na vliv výchovy rodičů na chování dítěte. Cílem práce bylo vymezit problematiku příznivých a nepříznivých dopadů výchovy rodičů na chování dítěte.

Klíčová slova:

Rodina, rodiče, děti, role matky, role otce, vliv rodiny, domov, funkce rodiny, typy rodin, výchova, rodinné prostředí, výchovné styly, geny.

ABSTRACT

The bachelor thesis is focused on the influence of parental education on child's behavior. The aim of the work was to define the issue of positive and negative impacts of parental education on child's behavior.

Keywords:

Family, parents, children, role of mother, role of father, influence of family, home, function of family, types of family, education, family environment, educational styles, genes.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Poděkování

Děkuji paní Ing. Zuzaně Němcové, Ph.D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce. Také bych chtěla poděkovat celé své rodině za pomoc, podporu a především trpělivost, kterou mi při zpracování bakalářské práce poskytla.

Žaneta Pospíšilová

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 RODINA	11
1.1 HISTORIE A VÝVOJ RODINY.....	11
1.2 ČESKÁ RODINA V SOUČASNOSTI.....	14
1.3 TYPY RODIN.....	15
1.4 FUNKCE RODINY.....	17
2 VÝCHOVA V RODINĚ	20
2.1 PRAVIDLA PRO VÝCHOVU UKÁZNĚNÉHO DÍTĚTE.....	21
2.2 VÝCHOVNÉ ZÁSADY V RODINĚ.....	21
2.3 ZÁKLADNÍ FÁZE VÝCHOVNÉHO PROCESU V KOMPLEXNÍM POJETÍ.....	22
2.4 ROZDĚLENÍ DĚTÍ DO VÝCHOVNÝCH SKUPIN.....	23
2.5 VÝCHOVNÉ STYLY.....	23
3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VÝCHOVU	27
3.1 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ UTVÁŘENÍ VÝCHOVNÝCH PRAKTIK.....	27
3.2 GENY VERSUS DĚDIČNOST.....	28
3.3 VÝCHOVNÉ PROSTŘEDÍ.....	31
3.4 ROLE MATKY A OTCE VE VÝCHOVĚ.....	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	37
4 REALIZACE VLASTNÍHO VÝZKUMU	38
4.1 CÍL DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	38
4.2 STANOVENÍ HYPOTÉZ.....	40
5 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	41
5.1 Z DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ VYPLÝVÁ.....	61
5.2 NÁVRHY A ŘEŠENÍ.....	62
ZÁVĚR	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	65
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	69
SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ	70
SEZNAM PŘÍLOH	72

ÚVOD

Téma mé bakalářské práce jsem si zvolila z důvodu, že pracuji na Úřadu práce ČR, oddělení nepojistných sociálních dávek a setkávám se s problémy v rodinné výchově každý den. Rodina je prvním modelem společnosti, se kterým se dítě setkává, podílí se na jeho osobním vývoji, orientuje ho na určité hodnoty, zprostředkovává mu kontakt s lidmi a v neposlední řadě mu poskytuje lásku a všestrannou podporu, rodinu lze považovat za nenahraditelnou instituci. Rodina má hlavní postavení ve výchovném ovlivňování osobnosti a to obzvláště proto, že je prvním výchovným činitelem a nastupuje v počátečním období života jedince, tohle období je rozhodujícím pro utváření charakteru. Otcové a matky mají od přírody vrozené předpoklady k výchově dítěte a ovlivňují různé aspekty dětského vývoje, každý z nich k tomu využívá rozdílných schopností. Výchova v rodině prochází postupně různými stadii vývoje a její podoba velmi úzce souvisí se stupněm vývoje jak dítěte samotného, tak jeho rodičů jako jednotlivců a dále také se stadiem, v němž se v dané chvíli nachází partnerský vztah rodičů. Výchova začíná v okamžiku, kdy dítě začne prosazovat svoji vůli a přání. Musíme mít na paměti, že do žádné rodiny nepříjde štěstí bez námahy a usilovné práce.

Bakalářská práce je zaměřená na vliv výchovy rodičů na chování dítěte. Cílem je vymezit problematiku příznivých a nepříznivých dopadů výchovy rodičů na chování dítěte.

Teoretická část je rozdělena na tři kapitoly. První se zaměřuje na rodinu, typy rodin a její základní funkce. Dále jsem nahlédla do historie a vývoje rodiny. Také jsem se zaměřila na českou rodinu v současnosti.

Druhá kapitola se pozvolna dostává k jádru práce. Nazvala jsem ji „Výchova v rodině“ a zabývá se výchovnými pravidly, výchovným procesem a zejména výchovou v rodině. Věnuje se také výchovným stylům v rodině a výchovným zásadám. Dále jsem se zaměřila na členění dětí dle výchovných skupin.

Třetí kapitola definuje faktory ovlivňující utváření výchovných praktik a také jsem se zaměřila na vliv genů a dědičnosti na dítě. Neopomenula jsem ani výchovné prostředí dítěte a zaměřila jsem se také na působení otce a matky na výchovu dítěte.

Na teoretickou část navazuje část praktická, která je rozdělena na dvě kapitoly. V první kapitole jsem se věnovala realizaci vlastního výzkumu a vymezila jsem cíl dotazníkového

šetření a dále jsem stanovila hypotézy. Druhá kapitola vyhodnocuje dotazníkové šetření a popisuje skutečnosti, které z dotazníkového šetření vyplynuly. Jedním z hlavních důvodů provedení výzkumu na téma „Vliv výchovy rodičů na chování dítěte“ byl fakt, že se jedná o aktuální téma, které může poskytnout řadu zajímavých zjištění ohledně výchovy dítěte, jak samotným rodičům, tak naprostým laikům. Cílem bylo vyhodnotit názory rodičů na rodinu, výchovu a vliv rodičů na chování dítěte a také objasnit skutečnost, jak respondenti vnímají fakt, že výchova rodičů může pozitivně nebo negativně ovlivnit chování a vývoj dítěte. Podstatným úkolem výzkumné části bylo potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz. Po skončení sběru dat jsem jednotlivé otázky vyhodnotila pomocí čárkovací metody a jejich četnost jsem znázornila pomocí grafického znázornění a doplnila slovním komentářem.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina je základní jednotkou společnosti, tvoří biologický základ pro udržení lidstva a je nenahraditelnou institucí. Prvním modelem společnosti, se kterým se dítě setkává, je rodina, podílí se na jeho osobním vývoji, orientuje ho na určité hodnoty, zprostředkovává mu kontakt s lidmi a v neposlední řadě mu poskytuje lásku a všestrannou podporu. Ideální model rodiny tvoří rodiče, děti, případně prarodiče, tento model se vyznačuje mimořádnou stabilitou ve všech etapách vývoje lidstva. Rodina hraje významnou roli i pro dospělého člověka, protože mít stálého partnera a děti, je jedna ze základních hodnot lidského života a dospělý na nich zakládá pocit své smysluplnosti a existence. Dospělý jedinec se vrací do vlastního dětství pomocí svých dětí a má možnost předejít chybám, které na něm spáchali jeho rodiče. Dobrá rodina by měla svým členům poskytnout pocit bezpečí a jistoty. (Matoušek, 2003, s. 9-11)

Rodina je obvykle definována jako malá sociální skupina, která vzniká manželstvím a umožňuje podle Střelce (1998, s. 68):

- vzájemné soužití mezi oběma manželskými partnery
- soužití rodičů a jejich dětí
- utváření vztahů mezi příbuznými
- utváření vztahů mezi rodinou a společností (především školou)

1.1 Historie a vývoj rodiny

Pravěk

Nejmenší jednotkou společnosti je rodina, předpokládáme, že existovala již v době kamenné. Neolitická kultura, byla postavena na ženských hodnotách a Velká Matka byla považována za nejvyšší božstvo. Hlavní ženský princip spočíval především v rození dětí a péči o ně, byl považován za posvátný. Ženy se zaměřovaly na výrobu keramiky, tkaní a zpracování potravin. Základní zdroj obživy představovalo zemědělství. Lov byl záležitostí mužů. Je zřejmé, že v lovecké a sběratelské společnosti bylo možné zakládat jen rodiny malé. Pro časté stěhování z důvodu živobytí, se nemůže matka starat o více než jedno dítě. Stav rodiny se mění po neolitické revoluci a vůdčí postavení v rodině získává postupně muž. Počet dětí v rodinách začíná stoupat, stoupá i počet obyvatel na jednotku území. (Matoušek, 2003, s. 23-24; Ryan, 1996, s. 10-11)

Starověké Řecko a Řím

Společnost byla organizována podle rodů. Rod neboli genos, byl komplex rodin, jejichž muži vyvozovali svůj původ od společného předka, ctili ho a používali jeho jméno. Genos měl krále, který byl reprezentantem kultu a největším politikem, neměl však kompetence hospodářské. Ženy měly v těchto érách větší svobodu, mohly se kupříkladu pohybovat na veřejnosti bez doprovodu. Rodina byla jednoznačně patriarchální. Ženy obstarávaly běžné domácí práce, včetně vaření, ale výjimku tvořila příprava masa, to byla záležitost mužů. Mužům se trpěly konkubíny, většinou se jednalo o otrokyně. Svatba a narození prvního dítěte byly doprovázeny rituály, které měly zapudit nepříznivé síly. Když se dítě narodilo otec jej prohlédl a v případě, že mělo nějakou vadu, mohl jej zavrhnout. Řecká společnost vybízela muže k uzavírání sňatků, ti kteří odmítli, dostali trest. Svobodní muži byli opovrhováni veřejností, zejména v městských státech. Muž se neženil z lásky, ale z důvodu, aby měl svého následovníka, který by zachovával rodinný kult. Žena měla v rodině podřízené postavení a mohla se zdržovat většinou ve vymezené části domu. Na veřejnosti se ženy pohybovaly jen výjimečně, většinu věcí zajišťovali otroci. Ženy se mohly vzdělávat jen minimálně a výhradně jen doma. Vdaná žena měla za úkol starat se o řádný chod domácnosti, co se dělo za zdmi jejího domu, se jí týkat nemělo. Muž se zdržoval doma jen zřídka, s ženou komunikoval velmi málo, dokonce pohlavní styk s vlastní ženou mužům nařizoval zákonodárce, aby byl zajištěn legitimní dědic. Jestliže byla žena nevěrná nebo neplodná, muž se s ní mohl rozvést bez všech formalit. Dítě bylo považováno za plnoprávnou osobnost až ve chvíli, kdy obdrželo jméno. Potraty se netrestaly, nenarozené děti neměly právní ochranu. Odkládání dětí bylo dalším nástrojem regulace velikosti rodiny. Rodinu si Římané oceňovali natolik, že když skládali svůj první právní kodex, tzv. Dvanáct desek, oznámili v něm, že rodina je základní jednotkou společnosti. Zároveň s krizí římské republiky se propadá do krize i římská rodina. Augustus vydal řadu zákonů, které měly upevnit tradiční rodinná pouta. Vliv těchto zákonů byl nepatrný, nezvedl se ani počet sňatků, ani počet dětí. (Matoušek, 2003, s. 26-27; Novák, 2013, s. 14–15)

Staří Slované a rodina ve středověku

Slované bydleli v nevelkých vesnicích a v hradištích střežených dřevěnými palisádami. Slovanská rodina byla patriarchální. Rodina je chápána jako instituce, bez níž nemohl jednotlivec existovat. Středověká rodina je rozsáhlá, patriarchální nebo kmenová. Ve

středověku bylo obvyklé soužití širších rodin. Dětství bylo ve středověku velmi krátké, asi do sedmi let, poté se dítě stalo rázem dospělou osobou. Dítě začalo většinou pracovat v rolnictví, nebo se vzdělávalo, zpravidla mimo domov. Po odchodu z domova dítě už většinou své rodiče nevidělo, protože umírali hodně brzy, ženy mnohdy při porodu. Rodina ve středověku je velice blízká rodině antické, převládá vůdčí postavení muže a podřízenost ženy, vysoká oddělenost mužské a ženské role, orientace rodiny na vlastnictví. Rodina je nejen společenskou jednotkou, ale je i jednotkou produkční a institucí didaktickou. (Matoušek, 2003, s. 29-30)

Evropský novověk

Nastává rozpad rodiny patriarchální, do té doby byla rodina otevřená vůči společnosti, zejména na venkově. Citové potřeby členů rodiny byly plně podřízeny hospodářským zájmům. Rodina ztrácí pevné společenské postavení a vážnost muže v rodině začala upadat. Svou výchovnou funkci si dnes rodina podržela jen vůči nejmenším dětem. (Matoušek, 2003, s. 33-34)

Pro postindustriální společnost naší doby jsou charakteristické tyto směry týkající se rodin:

- Tendence odkládat sňatky a plození dětí na dobu pozdější.
- Snaha o zakládání neformálních rodin, bez zákonného sňatku.
- Zvyšování rozvodovosti.
- Snaha o snižování počtu dětí v rodině, popřípadě nemít děti vůbec.
- Téměř všechny tendence ukazují na sílící prosazování osobních zájmů nad zájmy rodinnými. (Matoušek, 2003, s. 35)

Budoucnost euroamerické rodiny

Rodina tvořená ženou v domácnosti, mužem vydělávajícím peníze a jejich dětmi, se v moderních západních státech spatřuje už jen zřídka. Rodiny se již nezakládají kvůli dětem, ale na prvním místě jsou individuální zájmy dospělých jedinců. Je zřejmé, že se nukleární rodina do budoucna neudrží ve své klasické podobě. Role muže a ženy se vyrovnávají. Žena v dnešní době je schopna nejen se sama živit, ale také sama vychovávat děti. Funkce muže v západní rodině je zbytečná, mužovo postavení v rodině je čím dál nejistější. Dalším zdrojem odůvodněných obav je slábnoucí vazba mezi rodičovstvím a

partnerstvím, typická pro moderní společnost. Děti vychovávané jen jedním z rodičů mají horší známky ve škole, víc zdravotních a psychických problémů a také více kolizí se zákonem než děti ze srovnatelně socioekonomické třídy, které vyrůstají s oběma rodiči. Předpokládá se rozšíření dalších typů rodiny, které mají být zlomkem obvyklé vícegenerační rodiny. Například:

- Rodina složená z jednoho dítěte a jednoho rodiče, což by mohl být častěji než doposud také otec.
- Rodina složená ze dvou homosexuálních rodičů, přičemž biologickým rodičem je pouze jeden z nich.
- Rodina s několika dětmi z různých manželství.
- Rodina, ve které se o děti budou starat pouze prarodiče a rodiče budou plně zaneprázdnění pracovní kariérou.
- Třígenerační rodina, ve které bude z každé generace pouze jeden člen.

Tyto nové formy rodiny budou zaručeně klást na dospělé jedince i na jejich děti nové požadavky. (Matoušek, 2003, s. 37-38)

1.2 Česká rodina v současnosti

Rodina je vnímána jako útočiště. Stát se snaží proniknout do soukromí rodiny a tím dělá z rodiny veřejnou věc. V současné rodině se propojuje nukleární rodina s rodinou ženy. Ekonomickou nutností pro většinu rodin je, aby byla žena zaměstnaná, málokterá rodina by byla schopná vyjít s jedním platem. Po pádu komunistického režimu v roce 1989 nastávají rodinám těžkosti, na které nebyl nikdo připraven. Většina těchto problémů souvisí s otevřením prostoru pro nové druhy sociálního uplatnění mužů a žen. Charakteristickým příkladem nového problému je krize v rodině muže, který zahájil podnikání a daří se mu, ale v domácnosti tráví jen velmi málo času. Mnohdy svou nepřítomnost vynahrazuje zvýšeným přispíváním do rodinného rozpočtu nebo frustruje rodinu tím, že většinu peněz vkládá do svého podnikání. Mnoho z těchto mužů si dopřává milenky, někteří se rozvádějí a znovu se žení s mladšími, přitažlivějšími partnerkami. Dalším problémem jsou rodinné neshody vyvolané tím, že žena dosáhla lepší pracovní pozice a příjmu než její muž, ten se musí vypořádat s tím, že jeho žena má významnější roli. Na děti je vyvíjen vysoký tlak rodičů zejména na školní výkony. Tento tlak po roce 1989 výrazně posílil, protože je zřejmé, že hlavní podmínkou dobrého společenského uplatnění v dohledné budoucnosti už

nebudou známosti, ani psychická odolnost, ale kvalitní vzdělání. Vedlejším důkazem o existenci tohoto tlaku je zvýšený počet sebevražd a sebevražedných pokusů dětí na konci školního roku. Výchova našich dětí v rodinách je zatížena překvapivě častým uplatňováním tělesných trestů. Trestají častokrát matky, ale tvrdé tělesné tresty uplatňují většinou otcové. V rodině převládá výchova autoritářská ve větší míře, než je vhodné a jako odměnu uplatňuje peníze nebo dárky. (Matoušek, 2003, s. 39-42)

1.3 Typy rodin

Ve společnosti nalézáme různé typy rodin. Existují rodiny, v nichž děti mohou vyrůstat v prostředí naprostého přijetí, jasně nastavených pravidel a s pocitem bezpečí ve vyrovnané osobnosti, ale na druhé straně samozřejmě existují rodiny, v nichž tyto podmínky chybí. Ideální rodinu bychom hledali marně, nejenže v reálném životě neexistuje, ale také rodina bez chyb není paradoxně z hlediska zdravého vývoje dětí ani žádoucí. Rodina je vyvíjející se organismus a prochází různými úkoly, situacemi a krizemi. V životě každé rodiny se vyskytnou těžká období, kdy nežádoucí znaky rostou na intenzitě nebo se objeví další nepříjemné projevy, kterých byla rodina v dobách klidu ušetřena. Pokud se nejedná o extrémní případy rodin s prvky patologie, většina rodin má v sobě jak něco dobrého, tak něco špatného. (Lacinová a Škrdlíková, 2008, s. 28-31; Matoušek, 2003, s. 85)

1) Podle počtu společně žijících generací

- a) Rodina základní (nukleární) – tvoří ji matka, otec a jejich děti.
- b) Rodina rozšířená (vícegenerační) – rozšíření rodiny o blízké příbuzné, prarodiče, tety, strýce a ostatní příbuzné. (Možný, 2006, s. 38)

2) Podle kritéria podílu rodičů na výchově dětí

- a) Rodina úplná – tvořena oběma rodiči a jejich dítětem či dětmi. Vztahy mezi rodiči vytváří pevnou rodinnou vazbu. (Matějček, 1989, s. 29)
- b) Rodina neúplná – chybí role jednoho z rodičů. Stává se, že si rodiče nerozumějí, nedokážou spolu žít a problémy často řeší rozvodem. Také se může stát, že jeden z rodičů zemře. (Matějček, 2000, s. 105)

3) Podle původu

a) Rodina orientační - je rodina do níž se člověk narodil a vyrůstá v ní jako dítě. V orientační rodině dítě ovlivňuje i sourozenecká pozice. (Matoušek, 1997, s. 63)

b) Rodina prokreační – jedinec ji sám zakládá, plodí své děti neboli novou generaci. (Matoušek, 2003, s. 63)

4) Podle plnění či neplnění jednotlivých funkcí

a) Rodina funkční – je rodina, která plní všechny své funkce - biologickou, ekonomickou, výchovnou a emocionální. Funkční rodina uspokojuje všechny potřeby členů rodiny, poskytuje výchovu, péči dětem a projevuje o ně potřebný zájem. Je zde vzájemná důvěra a pochopení, také pomoc v obtížných životních situacích a převládají zde kladné vztahy mezi jednotlivými členy. Vyjádření pocitů nelibosti, vzteku nebo smutku se netrestá. Existuje rovnováha mezi důvěrností, blízkostí, soukromím a samostatností. Provoz domácnosti není vnímán jako zatěžující a rozdělení úkolů při jejím provozu vnímají všichni zúčastnění jako spravedlivé. V komunikaci se často vyskytuje humor a smích. (Lacinová a Škrdlíková, 2008, s. 29)

b) Rodina problémová - rodina, kde se vyskytují závažnější poruchy některých funkcí, které však nikterak neohrožují rodinný systém či zdravý vývoj dítěte. V těchto rodinách se bojuje o moc. Tato rodina může navenek působit harmonickým dojmem, ale ve skutečnosti nedokáže nabídnout vzájemnou důvěru a pomoc svým členům. Rodina je schopna tyto problémy řešit či kompenzovat za případné jednorázové či krátkodobé pomoci zvenčí. Individuální potřeby a přání jednotlivých členů rodiny bývají mnohdy vnímány jako nepřijatelné nebo neoprávněné. Vyčnívání z průměru se trestá. Není zřetelné, kdo je za co odpovědný, nebo je odpovědnost rozdělena nerovnoměrně, jeden člen bývá přetížen, zatímco druhý se jí naprosto zříká. Členové rodiny si nedůvěřují, udržují od sebe velký odstup, nebo jsou zcela pohlceni a propleteni. Emoce se potlačují a nevyjadřují. V komunikaci se často jen naznačuje, nemluví se přímo, nebývá moc jasné, komu je sdělení určeno. Problémové rodiny potřebují zvýšenou pozornost orgánu sociálně právní ochrany dětí. (Lacinová a Škrdlíková, 2008, s. 30)

c) Rodina dysfunkční – je rodina, kde dochází k vážným poruchám funkcí. Je zde narušován proces socializace dítěte a dochází k rozkladu rodiny. Patří sem rodiny s nepříznivou situací vycházející z rodinných rozvratů, jejichž příčinou je psychické

strádání dětí a různé nervové obtíže. Hlavním znakem je špatné zacházení s dítětem. Tyto poruchy funkcí již rodina není schopna zvládnout sama a je nutný dohled ze strany úřadů. V těchto rodinách dochází často k rozvodům, jedná se zejména o rodiny alkoholiků, toxikomanů. (Kraus, 2008, s. 80)

d) Rodina afunkční – je rodina, kde jsou velké poruchy, přestává plnit své funkce a dítě je ohroženo na své existenci. Může docházet k fyzickému nebo psychickému týrání dítěte. Řešení této situace spočívá ve zbavení rodičovských práv. Dítě v tomto případě je odebráno a svěřeno do náhradní péče. (Kraus, 2008, s. 80)

5) Podle znaků stálosti a neměnnosti

a) Rodina stabilní – je to spokojená rodina, která vykazuje kladné vlastnosti po dlouhé období. Tato rodina je snem každého, kdo rodinu zakládá. Všechny funkce jsou řádně plněny. (Malach, 2007, s. 66)

b) Rodina nestabilní – hlavními znaky jsou značné výkyvy a proměny kvalit v kladném i záporném významu. (Malach, 2007, s. 66)

6) Podle vyváženosti, provázanosti a komplexnosti naplňování funkcí

a) Rodina integrovaná – vyznačuje se dobře fungujícími vztahy mezi členy rodiny.

b) Rodina dezintegrovaná – dochází zde k nežádoucím rozporům mezi rodiči, ale také mezi rodiči a dětmi.

1.4 Funkce rodiny

Základní funkce rodiny se měnily spolu s jejím vývojem. „*Rodina ztratila řadu funkcí, které ji dříve udržovaly pohromadě do jisté míry nezávisle na poutu citovém. Měla funkci výrobní, vzdělávací ochrannou, pojišťovací atd.; dnes však rozhodujícího významu nabyly dvě funkce: 1. zajistit citové zázemí všem svým členům a 2. připravit děti pro život v dané společnosti.*“ (Matějček, 1989, s. 32)

Uvedené funkce jsou vzájemně propojeny a jejich efektivní plnění rodinnými příslušníky se podmiňuje. V současné době mnoho mladých párů zdůvodňuje oddalování založení rodiny nebo plánování jen jednoho dítěte ekonomickými důvody, jiní rodiče zase alibisticky tvrdí, že na výchovnou funkci jim z důvodů pracovního vytížení nezbývá čas. (Cloud a Townsend, 2007, s. 17)

Základní funkce rodiny:

Biologicko – reprodukční funkce

Funkce má velký význam pro společnost jako celek, ale také pro jedince, kteří rodinu tvoří. Zaručuje biologické trvání společnosti (zachování lidského rodu) a zabezpečuje psychické potřeby ženy a muže. Pro zdárný rozvoj potřebuje společnost stabilní reprodukční základnu. Proto je také v jejím zájmu, aby se rodil takový počet dětí, který tyto perspektivy naplní. (Kraus, 2008, s. 81)

Ekonomicko – zabezpečovací funkce

Tato funkce patřila dlouhou dobu k nejvýznamnějším (Malach, 2001, s. 80). Rodina svým členům zajišťuje a uspokojuje materiální potřeby ve společné domácnosti a poskytuje přiměřené hmotné zabezpečení. Funkce se vztahuje na všechny členy rodiny, nikoliv jen na dítě. Členové rodiny se zapojují do ekonomické sféry v rámci výkonu povolání a rodina se sama stává významným spotřebitelem, na němž je závislý trh. Určitý posun v ekonomické funkci nastal v návratu podoby rodiny, která představuje samostatnou výrobní jednotku, tedy rodinnou firmu. Ze strany společnosti je v současné době možná sociální podpora v případě, že rodina z nějakého důvodu není schopná žít v určitém standardu. (Možný, 1990, s. 95)

Emocionální funkce

Emocionální funkce je jedna z nejdůležitějších, pokud v téhle oblasti je rodina funkční, tak je nenahraditelná, nezastupitelná, protože zajišťuje bezpečí před okolním světem. Emocionalita se dostává do popředí rodiny, je důležitá nejen pro děti, ale i pro dospělé. Souvisí s uspokojením základních potřeb. Při trvalém neuspokojení potřeby lásky, pozornosti, absenci emocionálních a sociálních vztahů může dojít až k psychické deprivaci. Nedílnou součástí emocionální funkce rodiny je i funkce sociálně podpůrná. Ta vystupuje do popředí zejména v období krize či nemoci v rodině. (Malach, 2001, s. 79)

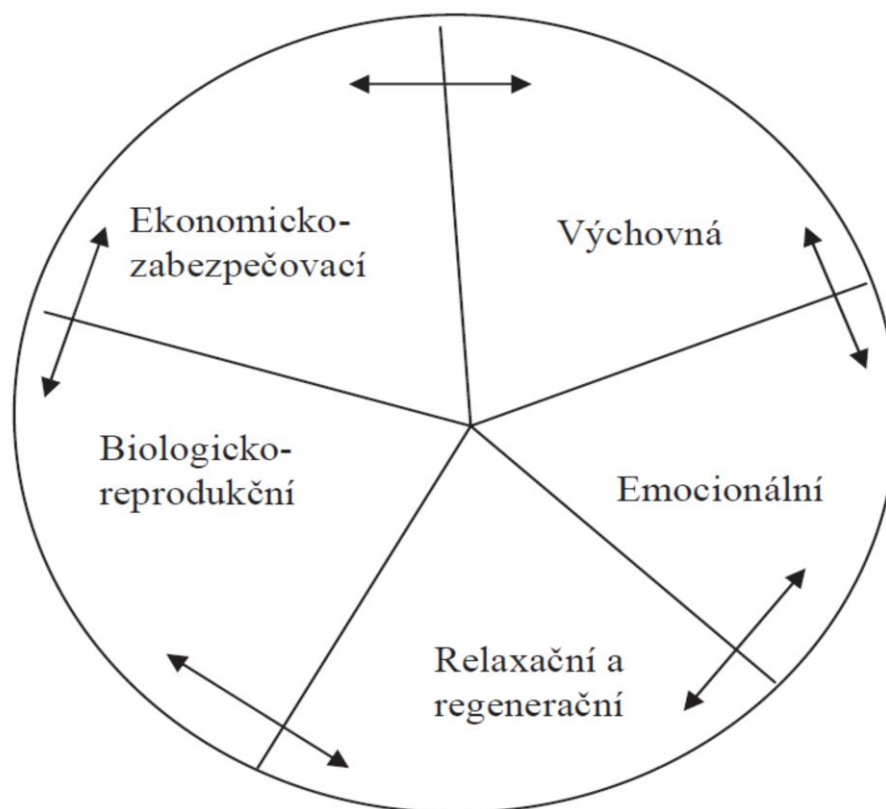
Výchovná funkce

Výchovná funkce zahrnuje zájem o dítě, kvalitní péči a v neposlední řadě výchovu. Tato funkce se snaží připravit dítě na vlastní život. (Malach, 2001, s. 81)

Relaxační a regenerační funkce

Poslední jmenovaná funkce, jak uvádí Malach (2007, s. 67) usiluje o aktivní využívání volného času, společenských, zájmových a jiných sportovních aktivit, které vedou ke zdravému životnímu stylu. Aktivity tohoto typu se týkají všech členů domácnosti, ale pro děti mají největší význam.

Obr. č. 1 Propojenost funkcí v rodině

Zdroj: (Malach, 2007, s. 68)

2 VÝCHOVA V RODINĚ

„Výchova je záměrné, cílevědomé působení, které se projevuje všestranným formováním osobnosti. Je to specificky lidská činnost.“ (Kraus, 2006, s. 5)

Výchova v minulosti byla z dnešního pohledu bezohledná a autoritářská (Matoušek, 2003, s. 9). Když dítě neposlouchalo, bylo potrestáno. Fyzický trest jako prostředek výchovy byl široce doporučován církevními a světskými autoritami. Na rány a ponižování se nikdo neřval jako na násilí, ale jako na normální výchovné metody. Rodiče měli právo a povinnost dítě usměrnit. Někdy se objevily hlasy, které poukazovaly na krutost těchto praktik a na jejich důsledky v podobě zmařených lidských životů, ale ty byly rychle umlčeny. Názor, že se děti uměly chovat dříve lépe přetrvává až do dnešní doby. (Cipro, 1984, s. 5; Filliozat, 2011, s. 9)

Dítě je možné vychovávat od okamžiku, kdy se s ním jde domluvit, něco mu vysvětlit, ukázat a ono je schopno to pochopit (Matějček, 1996, s. 10). Výchova začíná v okamžiku, kdy dítě začne prosazovat svoji vůli a přání. V této fázi můžeme hovořit o nevědomé výchově (Peltová, 2000, s. 77-78). Výchova dětí se nikdy neobejde bez rozepří, bojů, nedorozumění či hádek, a to z velice jednoduchého důvodu, výchova totiž znamená také občas dětem zakazovat něco, co milují. Výchova totiž znamená také to, že se musíme někdy zakousnout i do kyselého jablka a přimět dítě k těm činnostem, které nemá v oblibě. Příčina výchovného neúspěchu může být i v rodičích, protože každý z nás má bez ohledu na to, jak jsme byli vychováni, své představy, jak má dobrá výchova vypadat, co na děti platí a co ne. I ve způsobu, jakým své děti vychováváme, se výrazně odráží náš osobnostní typ. (Kast-Zahn, 2008, s. 43; Miková a Stang, 2010, s. 117-118)

Rodina má hlavní postavení ve výchovném ovlivňování osobnosti a to obzvláště proto, že je prvním výchovným činitelem a nastupuje v počátečním období života jedince, tohle období je rozhodujícím pro utváření charakteru. V oblasti emocionálního vývoje dítěte je rodina nenahraditelná, tvoří citové zázemí a útočiště. Je zde velká odpovědnost za budoucí podobu charakteru dané osobnosti, ale značná část rodin si tuto odpovědnost neuvědomuje a s výchovou začíná až později a počáteční období života dítěte promarní. Největší význam má výchova v rodině po celé období předškolního věku, později její výchovná funkce slábne spolu s nástupem dalších výchovných činitelů. Významnou úlohou rodiny v daném období je příprava dítěte na vstup do školy. V pozdější době hraje zásadní roli rodina při rozhodování o profesionální dráze. Významná je i úloha spojená s přípravou na založení

vlastní rodiny. Důležité vzory a návyky do budoucího manželství a vlastní rodiny si člověk přináší ze své rodiny orientační. Celkový životní styl je poznamenán výchovou v orientační rodině. (Kraus, 2006, s. 5)

Do žádné rodiny nepřijde štěstí bez námahy, práce a zápasů. Dnešní rodina žije pod nesmírným tlakem, přesto by její příslušníci měli vynaložit všechno úsilí na vybudování harmonického domova. Jde o cíl, který je sice vysoký, přesto však uskutečnitelný. (Peltová, 2000, s. 240)

2.1 Pravidla pro výchovu ukázněného dítěte

Pravidla pro výchovu ukázněného dítěte dle Peltové (2000, s. 78-80):

1. Respekt – každé dítě by mělo mít respekt ke svým rodičům. Respekt musí být oboustranný. Rodiče, kteří si získají a udrží respekt svých dětí v počátečních letech, jej mají také v dospívání.
2. Hranice – stanovení hranic. Každý domov potřebuje určitá ohraničení, ve kterých se udržují přátelské poměry. Dítě musí vědět, co má dovoleno a co zakázáno.
3. Poslušnost - správný úsudek a poslušnost. Perspektivním cílem rodičů je učít dítě sebeovládání, správnému rozhodování a schopnosti řešit osobní problémy. Dítě, které se naučí dodržovat pravidla, je zodpovědnější a poslušnější.
4. Kontrola – udržení rovnováhy lásky a kontroly.

2.2 Výchovné zásady v rodině

Výchovné zásady v rodině dle Krause (2006, s. 26-27):

- Individuální charakter – výchova závisí na věku rodičů, jejich vzdělání, životních zkušenostech z orientační rodiny, osobnostních předpokladech, harmonii či disharmonii vztahů.
- Neprofesionální charakter – výchova zakládá na zkušenostech z dětství, důsledkem jsou velmi rozmanité metody uplatňované ve výchově, upřednostňovány jsou krátkodobé cíle.
- Intimní charakter – výchova probíhá na základě silných citových vazeb, výchovné ovlivňování má charakter důvěrný a o to větší může mít efekt pokud je vedeno správným směrem.

- Dlouhodobé působení – výchova probíhá řadu let a má relativně stabilní charakter.

V rodinné výchově platí výše uvedené výchovné zásady více než v jiné výchovné instituci. Samotní rodiče nejvíce porušují zásadu jednoty (co jeden vyžaduje, druhý dovolí). Jako další se porušuje zásada důslednosti. Nejsložitější situace nastává, jestliže dojde přímo k narušení výchovné funkce. K narušení výchovné funkce může dojít tehdy, když se rodiče o děti nemohou starat z různých důvodů (nemoc, smrt obou rodičů, invalidita). Další narušení spočívá v tom, že rodiče se o děti nedovedou postarat (jsou nezralí, velmi mladí). V neposlední řadě narušení nastává, když se rodiče o děti starat nechtějí. (Kraus, 2006, s. 26-27)

2.3 Základní fáze výchovného procesu v komplexním pojetí

Pelikán (1995, s. 75-77) stanovil základní fáze výchovného procesu v komplexním pojetí:

- Fáze situační znamená, že jedinec se dostává během svého života do řady zcela určitých situací, z nichž některé jsou výchovně regulované. V nich na něho působí konkrétní podmínky dané situace, které analyzuje vnitřně na základě svých dosavadních zkušeností. Vznikají konkrétní motivy činnosti ovlivněné aktuálními potřebami, zájmy, hodnotovými systémy.
- Pro fázi fixační je charakteristické, že při opakování týchž situací dochází k upevňování postojů a z druhé strany ke vzniku zvyků jako ustálených reakcí. V této fázi ještě nejde o změny v osobnosti, ale o stabilizaci jeho reakcí i na obdobné nebo modelově blízké situace.
- Ve fázi generalizační dochází k zobecňování situačních modelů v psychice jedince. Zde již nejde jen o opakování týchž typů situací, ale o jisté propojení s úkoly, plány, které si vynucují nové formy začlenění do světa. Vnější podobou mohou být tyto situace vzájemně odlišné, ale svým vnitřním zaměřením mohou být blízké. Např. tolerantní vztah k lidem lze vytvářet v situacích vnější podobou se lišících od reality. V této fázi se utvářejí a současně upevňují rysy osobnosti i osobnostní vztahy. Typickým znakem pro toto období je vznik hodnotových systémů osobnosti.

- Fáze osobnostně integrační je jakýmsi nejvyšším stádiem formování osobnosti. Jde o relativní dokončení utváření autentické, integrované osobnosti. Charakteristické pro tuto etapu je integrace dosavadního vývoje v osobnost svébytnou svým charakterem, svojí životní orientací, vnímáním světa, životním názorem. Dosažení tohoto stádia je důsledkem jak spontánního formování osobnosti, tak výchovných zásahů, ale především pak se na něm podílí jedinec sám jako subjekt svého formování.

2.4 Rozdělení dětí do výchovných skupin

Novák (2013, s. 62) uvádí rozdělení dětí do výchovných skupin:

- Asi 40 % dětí spadá do oblasti snadno vychovatelného typu. Jsou kladně emočně laděné. Mají pravidelný biorytmus, pozitivně reagují na nové zážitky. Mají přiměřené sebevědomí.
- Pravým opakem je asi 10 % dětí. Obtížně vychovatelné děti bývají rozmrzelé, s nepravidelným biorytmem, obtížným přizpůsobováním a vysokou mírou lability.
- Přibližně 15 % dětí se přizpůsobuje pomalu. Mají sklon spíše k mrzutosti než k optimismu. Mají nízké sebevědomí. V tomto ohledu potřebují podporu a patřičnou empatii v okolí. Novým věcem se přizpůsobují pomalu a obtížně. Špatně snášejí tlak vychovatelů. Potřebují postupovat svým tempem.
- Zbývající přibližně třetina dětí nepatří mezi jednoznačně vyhraněné typy. Představují různou míru kombinací předchozích typů.

2.5 Výchovné styly

Styl či způsob výchovy v rodině je charakterizován jako klíčový okamžik v interakci s dítětem, zachycuje zejména emoční vztah k dítěti. Na výchovném stylu v rodině velmi záleží již od začátku dětského vývoje, je spoluvytvářen charakter, styl komunikace, ovlivňován temperament, odolnost vůči stresu, vyrovnanost. Výchovný styl, který rodič používá při určování a uplatňování rodinných pravidel, se může lišit podle pohlaví, věku a prostředí dítěte. (Novák, 2013, s. 44-45)

Rodiče neuplatňují jen jeden výchovný styl, vlivem svých osobnostních rysů, rodinného či kulturního prostředí a mnoha dalších individuálních rozdílů si vytvářejí svůj specifický

výchovný styl. Různé styly rodičovské výchovy se mohou uplatnit buď kombinovaně, nebo se můžou vzájemně překrývat i v rámci jedné konkrétní interakce podle toho, jakou náladu rodič a dítě mají, o jakou situaci jde, jaká je povaha daného problému a jakého výsledku se má dosáhnout. (Čábalová, 2011, s. 53-54)

Uplatňování jednotlivých výchovných stylů se také může v průběhu doby měnit s ohledem na vývoj rodiny a jejích příslušníků (hledisko věku a konkrétních potřeb jednotlivých členů rodiny) a nároky plynoucí z jednotlivých situací (např. ztráta zaměstnání, nemoc v rodině). Žádný výchovný styl ani celkový typ výchovy nezaručuje úspěch. (Novák, 2013, s. 45; Peltová, 2000, s. 83)

Autoritářský (autoritativní) výchovný styl

Tento styl je charakterizován nadvládou vychovatele nad vychovávaným. Vychovatel nejlépe ví, co je pro dítě dobré a co potřebuje. Hlavní důraz je kladen na silnou kontrolu. Není prostor pro diskusi, kompromis a dohodu. Rodiče s tímto postojem rozhodují o všem, co se týká dítěte a nerespektují jeho přání a prosby. Rodiče mají dominantní postavení nad dítětem. Vychovatel klade na dítě mnohdy větší zátěž, než je schopno zvládnout. Děti autoritativních rodičů se špatně prosazují mezi vrstevníky, jsou nesamostatné, mají problém s rozhodováním a můžou mít nízké sebevědomí (Novák, 2013, s. 46). Děti, které žijí pod velkou kontrolou, v rodině s přísnou výchovou, jsou často hádavé, neposlušné, roztěkané, nervózní a velmi temperamentní (Peltová, 2000, s. 84). Na tento výchovný styl děti reagují dvěma způsoby, buď se požadavkům rodiče podrobí, nebo se proti nim bouří. V dospělosti se u těchto jedinců může vyskytovat agrese, nebo naopak podrázenost autoritám. (Jungwirthová, 2009, s. 88)

Liberální výchovný styl

Liberální výchovný styl je charakterizován slabým řízením, přecházejícím až k nezájmu. Rodiče na dítě kladou jen malé požadavky, nevěnují mu dostatečnou pozornost, chybí důslednost a kontrola. Děti si mohou dělat, co chtějí, nemají vymezené žádné hranice. Nejsou schopni se podřizovat pravidlům a dodržovat řád, v krajním případě může být rodič ovládán dítětem. Děti vychovávané liberálním stylem mohou být málo soběstačné, neposlušné a náročné. Rodiny, které tento výchovný styl používají, o výchově přemýšlejí, nenechají se ovlivnit ani převažujícím nastavením společnosti a i to je předurčuje svým způsobem k úspěchu. (Jungwirthová, 2009, s. 89-90; Kopřiva, 2005, s. 254-255)

Demokratický výchovný styl

Vyznačuje se jako zlatý střed mezi přechozími styly. Tento styl je založený na vzájemném respektu vychovatele a vychovávaného. Obsahuje prvky demokracie a porozumění. Mezi rodičem a dítětem existují jasně stanovená pravidla, která jsou přiměřeně kontrolována. Rodič nedává najevo svoji nadvládu, je pro dítě kamarádem s dětmi diskutuje o jejich názorech a přáních. Rodič považuje dítě za rovnocenného partnera. Tresty zde nejsou praktikovány, rodiče zahrnují dítě láskou a přízní. Demokratické přístupy podporují rozvoj aktivity, nebojácnost, empatii, schopnost vyrovnat se se změnami. Každý rodič by se jistě chtěl přiblížit k tomuto výchovnému stylu. (Novák, 2013, s. 47)

Zanedbávající (zavrhující) výchovný styl

V extrémních případech dochází k tomu, že nemilující rodiče své dítě zcela zanedbávají nebo se ho zřeknou, případně ho krutě týrají. Dítě může být nechtěné a může ve svých rodičích vzbuzovat pocit zklamání nebo jinou životní nepříjemnost. Rodiče nekladou na dítě žádné nebo jen minimální nároky, stavějí se nepřátelsky, nechápou jeho potřeby. Nedovedou pochopit jeho nesnáze a těžkosti, ani se o to nesnaží. Výsledkem mohou být deprivace problémy, poruchy chování včetně projevů neurózy. (Novák, 2013, s. 50; Peltová, 2000, s. 85)

Úzkostný výchovný styl

V tomto výchovném stylu je dítě nadměrně ochraňováno. Výrazná ochrana před domnělým i faktickým nebezpečím. Dítě je ve stavu frustrace základních psychických potřeb a omezování může kompenzovat zvýšenou aktivitou mimo dosah rodičů a členit se do různých skupin. Chování dítěte může být agresivní nejen k rodičům, ale také ke svým vrstevníkům. (Novák, 2013, s. 50)

Perfekcionismus

Tento styl se vyznačuje snahou rodičů o dokonalost dítěte. Tlak působí na to, aby se dítě chovalo co nejlépe, jak je možné, a splnilo všechny zadané úkoly. Rodiče si snaží splnit své nenaplněné sny přes dítě. (Novák, 2013, s. 48; Peltová, 2000, s. 85)

Výchova vysvětlením

Dítěti je vysvětleno, proč se určité věci dělat smí a jiné ne, pro dítě je tahle situace pozitivním přínosem. Vysvětlení, aby bylo účinné musí vycházet z dané situace, musí mít určitou formu dialogu, kdy se dítě ptá a rodič odpovídá a bere ho vážně. (Jungwirthová, 2009, s. 91)

Spontánní výchova

Výchova je prováděná záměrně, cílevědomě a promyšleně. Dítě si osvojí dovednosti, vědomosti a návyky. Uspokojení základních potřeb dítěte záleží na tom, jaká pozornost je dítěti věnována ze strany vychovatelů. (Novák, 2013, s. 47)

Obr. č. 2 Model devíti polí působu výchovy

Emoční vztah	Řízení			
	silné	střední	slabé	rozporné
záporný	1 výchova autokratická, tradiční, patriarchální		2 liberální výchova s nezájmem o dítě	3 pesimální forma výchovy, rozporné řízení se záporným vztahem
záporně-kladný	9 výchova emočně rozporná, jeden z rodičů zavrhuje, druhý extrémně kladný nebo dítě je s ním v koalici			
kladný	4 výchova přísná a přitom laskavá	5 optimální forma výchovy se vzájemným porozuměním a přiměřeným řízením	6 laskavá výchova bez požadavků a hranic	7 rozporné řízení relativně vyvážené kladným emočním vztahem
extrémně kladný			8 kamarádský vztah, dobrovolné dodržování norem	

Zdroj: (Čáp a Mareš, 2007, s. 306)

3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VÝCHOVU

Významnou roli v procesu utváření způsobu výchovy hraje samo dítě. Dítě od narození reaguje na chování a požadavky svých rodičů podle vrozených dispozic a tím poskytuje dospělým zpětnou vazbu. V nejlepším případě je rodič schopen zpětnou vazbu v podobě charakteristických projevů dítěte smysluplně vyhodnocovat, posoudit a eventuálně změnit svoje postoje a chování k dítěti. V jiných případech bývá často komunikace mezi dospělými a dítětem zatížena stereotypy naučeného chování, jež nemá konstruktivní charakter. Dospělý často zůstává u ověřených vzorců chování se zdůvodněním, že je spravedlivý a měří všem dětem stejným metrem, a tím může v dobré víře frustrovat dítě. Navíc pokud volí pro osobnost dítěte nevhodnou formu výchovy, je nasnadě, že se komplikuje celkový rozvoj osobnosti dítěte a také optimálních mezigeneračních vztahů. Musíme však zdůraznit, že přizpůsobení formy výchovy osobnosti dítěte rozhodně neznamena, že dojde k naprostému vyhovění dítěti a rezignaci na rodičovskou autoritu. Základní funkcí dětské zpětné vazby je upevňování úspěšných rodičovských výchovných metod. Kromě dítěte se však na utváření určitého způsobu výchovy v rodině podílejí ještě jiné významné vlivy. (Lacinová a Škrdlíková, 2008, s. 59-62)

3.1 Faktory ovlivňující utváření výchovných praktik

Způsob jakým rodiče vychovávají děti v rodině není náhoda, ale jistou roli zde hrají osobnostní rysy rodičů, jejich temperament, hodnoty, zájmy, cíle atd. Další důležitý faktor je individuální zkušenost z vlastního dětství, to jak na ně působili jejich rodiče, jaké výchovné metody uplatňovali. Ani nejvhodnější působení vychovatelů není zárukou zdárného výsledku. (Novák, 2013, s. 61)

Faktory ovlivňující utváření rodičovských výchovných praktik:

- zkušenosti a osobností rysy rodiče
- rodičovský temperament
- temperament dítěte

Do vlivu předcházející zkušenosti rodičů zařazujeme kromě zkušeností rodičů ze svého dětství i vliv masových médií. Obraz rodičovství a vztahu mezi dospělými a dětmi, který je v masmédiích prezentován, tvoří složku představ o výchově ve smyslu ideálního působení.

Výchova prochází postupně různými stadii vývoje, výchova v rodině nemá zcela stabilní a neměnný charakter. Její podoba velmi úzce souvisí se stupněm vývoje jak dítěte samotného, tak jeho rodičů jako jednotlivců a dále také se stadiem, v němž se v dané chvíli nachází partnerský vztah rodičů. Můžeme říct, že první dva zdroje rodičovského chování (předchozí zkušenosti a temperament rodičů) ovlivňují jeho utváření ještě v těhotenství a po celou dobu výchovného působení, tedy do doby, než se dospívající dítě osamostatní a úspěšně dokončí odloučení od rodičů. Důležitou složkou, která ovlivňuje rodičovské chování k dítěti je temperament rodičů. Vysoce aktivní rodiče budou již od raných fází vývoje dítěte vyhledávat kontakt s dítětem, budou ho stimulovat a reagovat pozitivně na jeho činnost, budou také ve větší míře přejímat kontrolu nad jeho aktivitou. Obtíže s výchovou dětí nemusí být vždy způsobeny jen tím, že rodiče jsou nezkušení nebo že by dělali něco špatně, ale také tím, že každé dítě se rodí s jinými předpoklady a dispozicemi. Mnohdy jde jen o to, aby se výchova doladila podle temperamentu dítěte a aby došlo k pochopení jeho zvláštností a potřeb. Zejména v případech, kdy se temperament rodičů a dětí výrazně odlišuje, jde o snahu vcítit se do trochu jiného prožívání běžných situací a tuto odlišnost zároveň respektovat. Jsou-li však dispozice nastaveny nepřilíš pozitivně, je třeba pracovat na jejich postupném a přiměřeném pozměňování. (Lacinová a Škrdlíková, 2008, s. 59-62)

3.2 Geny versus dědičnost

„Dědičností rozumíme přenos vlastností z rodičů na děti prostřednictvím genů. Dědičnost však nevyčerpává celý rozsah vrozeného, tj. změn které nastaly v důsledku dalších prenatálních vlivů (včetně mutace genů samotných) na genetickou výbavu vyvíjejícího se lidského plodu.“ (Vízdal, 2009, s. 63)

Genotyp je souhrn dědičných vlastností, které si jedinec přináší na svět, zejména vlastnosti nervové soustavy.

GENOTYP + VLIV PROSTŘEDÍ = FENOTYP

Fenotyp je souhrn vnějších znaků a vlastností člověka, který je výsledkem vzájemného působení vrozených dispozic a vlivů vnějšího světa v ontogenetickém vývoji jedince.

Z rodičů na potomky se přenášejí tělesné vlastnosti podle zákonů genetiky, u psychických vlastností tomu tak není. Psychické vlastnosti se nepřenášejí dědičně, ale přenášejí se pouze biologické dispozice pro tyto vlastnosti, tj. biochemické prostředí organismu a vlastnosti jeho nervové soustavy. Každé dítě je z genetického pohledu obrazem svých

rodičů a to obou stejně. Polovinu genů dědí dítě od matky a polovinu od otce, takže za vlastnosti, chování, temperament a mentální schopnosti dítěte jsou po genetické stránce oba rodiče odpovědní stejně. Ve formování osobnosti nehraje genetika roli sama, velký podíl na tom, jaké dítě je, jak reaguje, v čem je dobré a v čem naopak špatné má prostředí. Jestliže dítě žije v prostředí, které mu poskytuje dostatek lásky, péče a podpory, snižuje se tím pravděpodobnost vzniku negativních vlastností. Každý jedinec je omezen právě tím, jaké geny mu byly předány. (Karavarakis, 2012)

Dlouhá staletí se vedou spory o tom, co má na člověka větší vliv, zda dědičnost nebo výchova. V sedmnáctém století se na stranu výchovy postavil filozof John Lock. Proslavil se svojí teorií nepopsané desky (tabula rasa). Dítě pro něj nebylo jen malým jedincem, který přichází na svět vybaven všemi schopnostmi a znalostmi a který má za úkol pouze vyrůst. Podle něj bylo nepopsanou deskou, na kterou se prostřednictvím smyslů a zkušeností vytlačuje osobnost. Charles Darwin zase prosazoval dědičnost, která zdůrazňovala biologický základ lidského vývoje. Ve dvacátém století se dostal do popředí vliv prostředí, zejména díky směru zvanému behaviorismus. Mezi představitelé patří John Watson a B. F. Skinner. Pánové tvrdili, že lidská mysl je zcela poddajná a že výchovou můžeme vytvořit z dítěte prakticky jakýkoliv typ dospělého. V roce 2001 byl kompletně rozluštěn lidský genom, což bylo označeno za objev tisíciletí, novinové titulky po celém světě hlásaly, že nastala doba programování člověka. Vědci se shodli na tom, že na něco mají větší vliv geny a na něco prostředí. (Popela, 2009)

Dědičnost a výchovu velmi ztěžuje fakt, že povahové rysy se mohou lišit i mezi generacemi. Rodiče mohou být někdy až překvapeni, jaké vlastnosti a zájmy se u jejich dětí mnohdy rozvinou. Dítě zdědí geny po svých rodičích, ale na rozdíl od rodičů se u něj mohou rozvinout právě ty, které u rodičů zůstaly kdesi v ústraní. Je inteligence daná geny, nebo na ni má vliv i prostředí? Jedna studie ukazuje na geny, druhá se přiklání spíše k výchově. Gen zděděný po jednom z rodičů totiž může zablokovat gen druhého rodiče, takže se nemusí projevit, přestože je přítomen. Z tohoto důvodu se zakazovalo příbuzenské křížení, aniž by naši prapředci měli o genetice tušení, přece jen vyzorovali, že zkrížením příbuzných, jejichž genetická výbava je velmi podobná, se u potomka projeví buď genialita, nebo duševní choroba. (Popela, 2009)

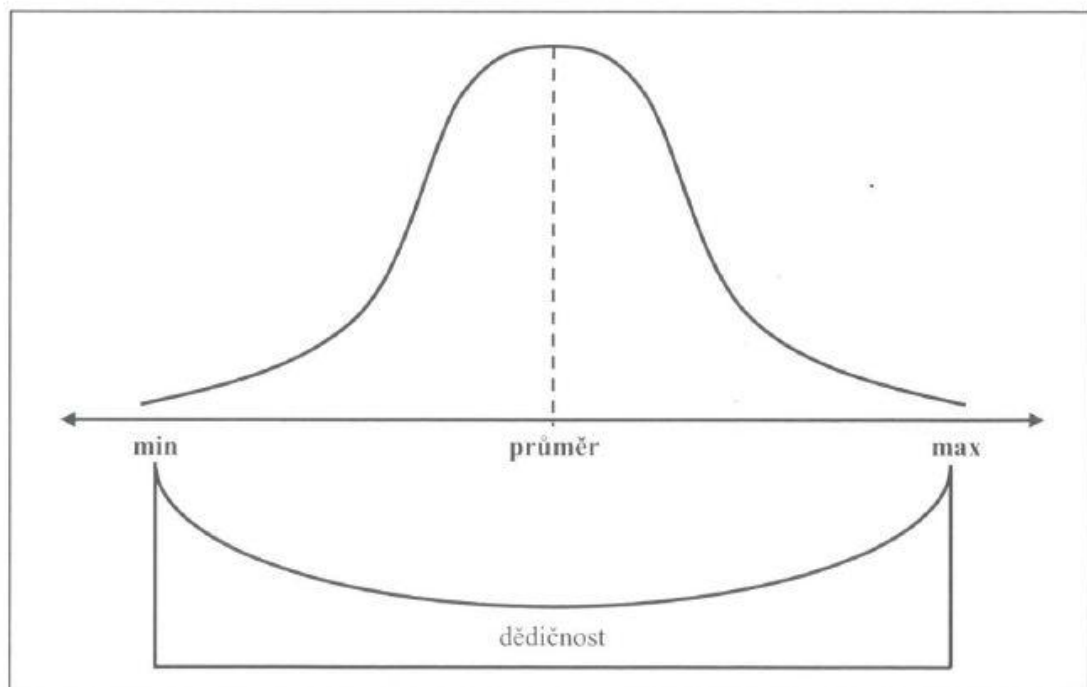
Otázka ohledně dědičnosti a možnosti výchovy je velmi důležitá pro adoptivní rodiče. Na tyto otázky jde jen těžko odpovědět a psychologové je nemají rádi. Není v lidských silách

řít, jaké dítě za několik let bude, co se v jeho osobnosti projeví a co ne. Tělesná a duševní vlastnost člověka má svůj genetický základ. V osobnosti člověka se neprojeví nic, co mu nebylo dáno. Vliv prostředí a výchovy mohou genetické dispozice dítěte posilovat nebo oslabovat. (Karavarakis, 2012)

Hlavní úloha zděděných a vrozených dispozic při ovlivňování rozvoje psychických funkcí dle Vízdala (2009, s. 64):

- Vrozené dispozice ovlivňují cesty a způsoby dosažení určité úrovně psychických funkcí i úrovně, jaké může jedinec v určité oblasti dosáhnout.
- Jestliže vrozené dispozice nedosahují extrémních hodnot, tak rozhodující vliv při jejich utváření a rozvíjení má vliv vnějšího prostředí, zvláště učení a výchova.
- Pro dispozice nacházející se v normě platí, že jejich vliv s přibývajícím věkem slábne, protože stále více se ve vývoji individua uplatňují vlivy prostředí, respektive získaná zkušenost.
- Dědičnost a vliv prostředí je u různých lidí a u různých psychických vlastností rozdílný.
- Jednodušší psychické funkce jsou více ovlivněny vrozenými dispozicemi, vyšší psychické funkce jsou více ovlivněny vlivy prostředí.
- Dosažená úroveň rozvoje psychických funkcí je vždy výsledkem vzájemného působení zděděných a vrozených dispozic a vlivů prostředí, zvláště učení a výchovy.

Obr. č. 3 Křivka genů

Zdroj: (Vízdal, 2009, s. 64)

3.3 Výchovné prostředí

Hlavní znak rodiny je tvořen společným bydlením. Stabilita domova a určitá skrytost domova před zraky společnosti jsou významnými podmínkami jak pro vychovávání dětí, tak pro utváření důvěrných vztahů mezi dospělými partnery. Dobrý domov je jednou z podmínek šťastného dětství. Psychologicky to znamená především místo, kde se dítě cítí v bezpečí, je tu chráněno před vším neznámým a nebezpečným, co skrývá okolní svět. A konečně k tomu pocitu bezpečí patří i místo, kde žijeme. Domov je tam, kde má dítě své místo, nejen ve smyslu nějakého koutku na hraní, postele, místa u stolu a podobně, ale především své místo společenské. Doma je tam, kam patříme, kde se s námi počítá, kam můžeme přijít bez obav, kde se na nás čeká, kde jsme přijímáni, kde jsme dobře známí. Z toho všeho vyplývá, že domov dítěti vytvářejí především lidé, jsou to zpravidla rodiče a s nimi pak všichni, kdo ve společné domácnosti žijí nebo jsou s rodinou nějak ve styku. K domovu dále patří určitá stálost prostředí. Dítě si vytváří citové vztahy nejen k lidem, kteří s ním žijí, ale i k věcem, které je obklopují, k přírodnímu okolí, ke krajině, zkrátka k celému životnímu prostředí. (Matoušek, 2003, s. 11; Ryanová, 1996, s. 5-7)

Rozdělení rodinného prostředí do tří skupin:

1) Demograficko - psychologické podmínky rodinného prostředí zahrnují v našem pojetí dva okruhy problémů:

- celková struktura rodiny (včetně věku) – jde především o úplnost či neúplnost rodiny, ale také o počet dětí v rodině.

- vnitřní stabilita rodiny (všechny roviny vztahů uvnitř) – nejdůležitější jsou vztahy mezi rodiči a dětmi.

2) Materiálně – ekonomické faktory rodinného prostředí můžeme rozdělit do několika skupin:

- problematika zaměstnanosti rodičů

- kvalita bydlení, vybavenost domácnosti

- individuální spotřeba rodiny

- vliv techniky a technických prostředků na život

3) Kulturně – výchovná stránka rodinného prostředí zahrnuje:

- hodnotovou orientaci a vzdělání rodičů

- celkový životní styl rodiny

- míru pedagogizace rodinného prostředí (Kraus a Sýkora, 2009, s. 36-37)

3.4 Role matky a otce ve výchově

Role je dána společenskou normou a znamená předpokládaný způsob chování dospělého v určitých situacích. Otcové a matky mají od přírody vrozené předpoklady k výchově dítěte. Otec a matka ovlivňují různé aspekty dětského vývoje, každý z nich k tomu využívá rozdílných schopností. Výchovné role obou rodičů se nezastupují, ale vhodně se doplňují. Důležité je, aby se rodiče tolerovali, respektovali a vzájemně se ve svých výchovných přístupech podporovali. Vzájemné respektování výchovných rolí signalizuje zralost rodičů a způsobilost dítěte vychovávat a také přiznává skutečnost, že na vzniku dítěte se podíleli

oba rodiče. Opačný přístup značí problematickou osobnost rodiče, jeho nedospělost a nevyzrállost. (Matějček, 2000, s. 10)

“Rodičovství připomíná jízdu na horské dráze. Jakmile nastoupíme, nemáme šanci vystoupit. Nikdy nevíte, co na vás za rohem čeká. Někdy jste nahoře, jindy dole, chvíli jedete nahoru, za okamžik se řítíte dolů. Jízda na horské dráze dokáže člověka vyděsit k smrti, někomu se dokonce udělá špatně. Pro jiného je zdrojem dobrodružství, nadšení a velkolepé zábavy. A právě střídavá jízda nahoru a dolů vábí na horskou dráhu tolik lidí. Hlavní je nebouřit se a plynout s proudem, držet se oběma rukama a užít si vše, co nový zážitek nabízí.” (Sharry, 2006, s. 7)

Role matky

Mateřskou roli považujeme za jedinečnou, nezměnitelně ustanovenou po celou dobu života (Novák, 2008, s. 10). Matka je prvním člověkem, k němuž si dítě vytváří citový vztah. Matka miluje své dítě od prvního okamžiku. Láska matky je bezpodmínečná, miluje dítě za každých situací, i když udělá něco špatného. Matky dětem více naslouchají, umí rozeznat jejich potřeby a přání. Výchovné role jsou založeny na péči o dítě, obstarávání základních životních potřeb, socializaci, budování pocitu jistoty a bezpečí. Matky jsou více didaktické, mají vrozenou snahu poučovat, usměrňovat vývoj dítěte, řídí citový svět dětí, např. jejich zacházení s negativními emocemi (smutek, strach) a to lze označit jako nepostradatelné pro pozdější sociální chování dítěte. (Matějček, 1989, s. 60-63)

Pro kojence je velmi důležité, aby cítil pocit bezpečí, že někomu patří. Hlavním důvodem poruch osobnosti je odloučení od matky v raném dětství. První emocionální vztah, který dítě navazuje se svou matkou, tvoří základ jeho emocionálních vztahů k ostatním lidem. Jestliže je jeho emocionální vztah s matkou krásný, pokud se cítí bezpečně a jsou uspokojovány jeho potřeby, vyroste v harmonickou osobnost a získá uspokojivé sebevědomí, které bude v životě potřebovat. Matka je od přírody více přizpůsobená k výchově dítěte. (Peltová, 2000, s. 208-209)

Role otce

Přestože je pro dítě prvotní osobou matka, nemůže zcela nahradit oba rodiče. Role otce je specifická, osobitá a s rolí matky doplňující se. Otec projevuje specifické verbální i

neverbální komunikační chování, které je jiné než u žen. Muži mohou v roli milujícího otce působit stejně dobře jako matky. Každý muž se k otcovské roli staví jinak. Nejvíce rozhodující je chování vlastního otce, tento faktor působí vždy, ať už vědomě nebo nevědomě. (Peltová, 2000, s. 203–205)

Funkce otce se v posledních letech výrazně změnila. A změnila se k lepšímu. Otcové se dnes dětem více věnují. Dříve hlavní otcova role spočívala v tom, že opatroval pro rodinu obživu a chránil ji před nebezpečím zvenčí. V současné době se jeho působení zaměřuje více do rodiny než mimo ni. Hlavní role otce v rodině spočívá v zajištění rodiny po stránce finanční, předávání hodnot, norem a zkušeností svým dětem a v neposlední řadě v autoritě, kterou pro své děti představuje. Otec by měl se svými dětmi i ostatními členy rodiny trávit svůj volný čas, vytvářet si silné emocionální vztahy založené na pomoci, otevřenosti a rovnosti a zároveň by se měl zapojovat do péče o děti a případně i domácnost. (Jungwirthová, 2009, s. 139-141; Peltová, 2000, s. 202–205)

Otec je dnes mnohem více vychovatelem než kdykoliv dříve. Dostává se do vztahu s dítětem od samých počátků, proto má možnost formovat strukturu jeho osobnosti. Otec chrání dítě před nepřátelským světem a zajišťuje mu pocit bezpečí. Potřeba jistoty je jednou z nejdůležitějších potřeb lidského života a jde o to, aby v této potřebě bylo dítě plně uspokojováno. Řádný otec pocítuje také odpovědnost za vedení rodiny. Je dokázáno, že v rodinách, kde je otec uznávaný jako hlava rodiny, se objevuje méně emocionálních problémů než tam, kde autorita otce chybí. (Matějček, 1989, s. 57-58)

Být dobrým vůdcem v tomto případě neznamená diktátorské postavení nezpochybnitelné autority, jak to muži někdy chápou. Vedení rodiny je záležitostí obou partnerů, nejde jen o jednostrannou záležitost, jak se po celá staletí prosazovalo, neznamená to, že muž vždycky velí a žena jen poslouchá. Rozumný muž chápe pozici své ženy a nemá přehnané nároky ani na ni, ani na své děti, je vnímavý k potřebám každého člena rodiny. Nemusí vždycky přistupovat na požadavky své ženy, ale snaží se s ní i s dětmi vždycky jednat spravedlivě. Takový vůdce dokáže respektovat osobnost člověka, jedná s ním poctivě a laskavě. Pod takovým vedením se rodina cítí bezpečně. Pokud není role vůdce zřetelná, vznikají v rodině problémy. Děti, vyrůstající v rodině, kde si rodiče vyměnili role, mohou mít sklony k neposlušnému a nevhodnému jednání. (Novák, 2013, s. 24-26)

Otec, který si myslí, že stačí, aby se o děti starala pouze žena, na sebe nedokázal vzít odpovědnost otcovství. Jestliže se otec vyčleňuje ze své rodiny, ať už emocionálně nebo fyzicky, pak dětem výrazně chybí sociální a morální rozměr vztahu k matce, ale i k vrstevníkům a dalším lidem. Otcové, kteří nejsou v blízkosti a o ničem doma nerozhodují, ti, kteří nejsou svým dětem příkladem, jednoho dne zjistí, že je doma nikdo nepotřebuje. Tito otcové později nařikají nad tím, že jejich děti jsou cizinci, kteří žijí u nich doma. (Novák, 2009, s. 9-11)

Dívka potřebuje rozvíjet vztah se svým otcem. Jednak potřebují porozumět rozdílům v mužské a ženské roli, jednak jí otec pomáhá rozvinout její ženskost. Otec by si měl uvědomit, že dcera potřebuje jeho ocenění. Jedním z hlavních důvodů, proč tak málo žen prožívá ve svých životních vztazích uspokojení, pochopení a spřízněnost je, že jim jejich otcové nedopřáli tyto pocity v raném věku rozvinout. Vztah dívky k otci zásadním způsobem ovlivňuje její sexuální chování v dospělosti, dívky se ve vztahu s otcem učí sociálnímu chování k příslušníkům opačného pohlaví. Ke správnému vývoji dcery přispěje i stabilní manželství, které vidí ve své rodině. Dcera může sledovat úctu mezi mužem a ženou. Úcta je pro vzájemné vztahy mezi oběma pohlavími prvek základní a otec může být dobrým příkladem. (Novák, 2009, s. 15-18)

V prvních letech života je pro chlapce vzorem otec, se kterým se identifikuje. Ukazuje mu, jak muži projevují city, jak se podílejí na domácnosti, jak spolu žije pár, kolik času by se mělo věnovat práci. Většina otců, ale v mnoha oblastech života nepředstavuje skoro žádný vzor, protože nebývají s dětmi v kontaktu tolik jako matky. Všichni chlapci v mladším školním věku touží promluvit si o důležitých věcech s nějakým mužem, proto mají v tomto období chlapci blíž k otci než k matce. To se mění v pubertě, kdy se potřebují vůči otci vymezit a najít svoji vlastní identitu. Přesto některá témata zůstávají výhradně v kompetenci otců. (Peltová, 2000, s. 202–205; Prekop, 2001, s. 46-48)

Chlapec od svého otce přebírá mužské rysy, které se později stávají součástí jeho osobnosti, učí se chovat jako muž (Jungwirthová, 2009, s. 142). Jestliže má otec zájem na tom, aby si jeho syn vypěstoval neporušený vztah k něžnému pohlaví, měl by mu být vzorem úcty k ženám. Dítě své hodnoty staví podle toho, jaký vztah vidí mezi mámou a tátou. (Dobrovolská, 1978, s. 49-52)

Otcova nepřítomnost zraňuje dcery, ale syny doslova ničí (Dobrovolská, 1978, s. 53). Tito chlapci svoji frustraci mohou projevit agresivním chováním nebo se jí snaží kompenzovat tím, že jsou neustále v patách matce, bez modelů chování se mužskou roli nenaučí. Chlapci, kteří vyrůstají bez otce a nenajdou si adekvátní náhradu např. ve strýci nebo dědečkovi, můžou trpět zvýšenou nesmělostí, vzdorovitostí až nedůvěrou vůči ženám. (Peltová, 2000, s. 202–206)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 REALIZACE VLASTNÍHO VÝZKUMU

V praktické části mé bakalářské práce jsem se zaměřila na zjištění vlivu výchovy rodičů na chování dítěte. Cílem bylo objasnit skutečnost, jak respondenti vnímají fakt, že výchova rodičů může pozitivně nebo negativně ovlivnit chování a vývoj dítěte.

4.1 Cíl dotazníkového šetření

Jedním z hlavních důvodů provedení průzkumu na téma „Vliv výchovy rodičů na chování dítěte“ byl fakt, že se jedná o aktuální téma, které může poskytnout řadu zajímavých zjištění ohledně výchovy dítěte, jak samotným rodičům, tak naprostým laikům. Cílem dotazníkového šetření bylo vyhodnotit názory rodičů na rodinu, výchovu a vliv rodičů na chování dítěte.

Dotazník patří k nejvíce využívané metodě sloužící k zjišťování údajů. Jak již název nasvědčuje, slovo dotazník se spojuje s dotazováním, je to způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí (Gavora, 2008, s. 122). Jedná se o rychlý a ekonomicky nenáročný sběr dat, metodu je možno využít pro velký počet respondentů a je jednoduchá na vyplnění. Bohužel velkou nevýhodou je neosobní kontakt a možnost uvedení nepravdivých informací od respondentů.

Dotazníky byly osobně předány respondentům v písemné podobě. Rozdala jsem je na svém pracovišti ÚP v Kroměříži, také na MÚ v Kroměříži a zbývající část dotazníků jsem rozdala rodinám s dětmi ve svém okolí.

Ve svém kvantitativním výzkumu jsem se zaměřila na rodiny s dětmi různých věkových kategorií a různého rodinného stavu. Celkem bylo rozdáno 45 dotazníků, z toho 5 nebylo vráceno, takže celková návratnost byla 89 % (Graf č. 1).

V úvodní části dotazníkového šetření jsem se věnovala svému představení, dále jsem se snažila nastínit co je cílem mého dotazníku a uvedla jsem stručné pokyny k jeho vyplnění. Také jsem poděkovala respondentům za čas, který strávili vyplňováním mého dotazníku. Respondenty jsem upozornila, že se jedná o anonymní dotazník a údaje budou sloužit výhradně pro mou vlastní potřebu.

V další části dotazníku jsem se zaměřila na zjišťování osobních údajů respondentů, zejména pohlaví, věk, rodinný stav a počet dětí. Poté následovaly vlastní otázky zaměřené na rodinu, výchovu a vliv výchovy rodičů na chování dítěte.

Otázky jsem dělila podle stupně otevřenosti na otevřené, polouzavřené a uzavřené. Na otevřené otázky měli možnost respondenti odpovídat volně vlastními slovy. Výhoda otevřené otázky je, že přinutí respondenty k hlubšímu zamyšlení nad danou problematikou a poskytuje originální odpovědi přesně vystihující respondentův názor. Další typem jsou otázky polouzavřené, na které respondenti nejprve odpověděli na jednu z alternativních možností a následně upřesnili svůj výběr v podobě otevřené otázky. Poslední možností byly otázky uzavřené, kde respondenti vybírali jednu z navržených odpovědí. Výhoda uzavřených otázek spočívá v jednoduchosti vyplňování.

4.2 Stanovení hypotéz

Podstatným úkolem výzkumné části bylo potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz, ve své práci jsem vytvořila čtyři hypotézy.

H 1 Rodiče zásadně ovlivňují chování dítěte.

H 2 Rodiče nemají vliv na utváření osobnosti dítěte.

H 3 Role otce i matky se považují ve výchově dítěte za nenahraditelné.

H 4 Neexistuje výraznější výchovný vzor než samotný rodič.

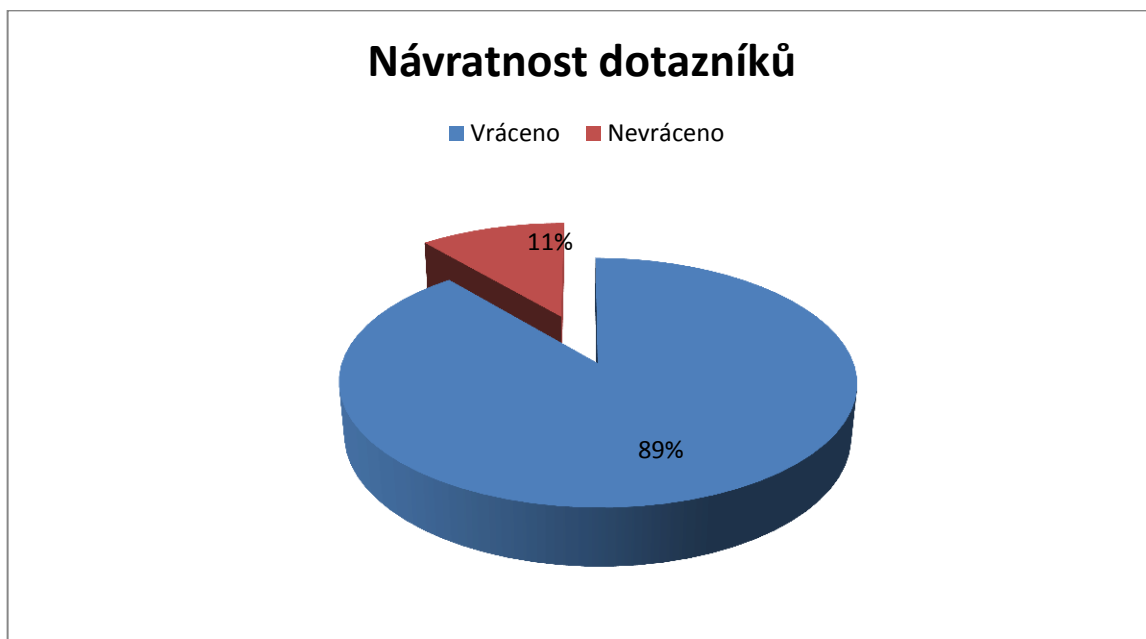
5 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Po skončení sběru dat jsem jednotlivé otázky vyhodnotila pomocí čárkovací metody a jejich četnost jsem znázornila pomocí grafického znázornění a doplnila slovním komentářem.

Návratnost dotazníků

Celkem bylo rozdáno 45 dotazníků. Na Městském úřadu v Kroměříži, kde jsem vykonávala praxi k BP bylo k 26.3.2014 rozdáno 20 dotazníků, řádně vyplněných a vrácených jich k 3.4.2014 bylo 17. Na svém pracovišti ÚP v Kroměříži jich bylo k 27.3.2014 rozdáno 15, vráceno bylo k 2.4.2014 všech 15 kusů. Rodinám s dětmi ve svém okolí jsem rozdala 10 dotazníků, k 4.4.2014 jich bylo 8 vráceno. Celková návratnost dotazníků byla 89 % (Graf č. 1).

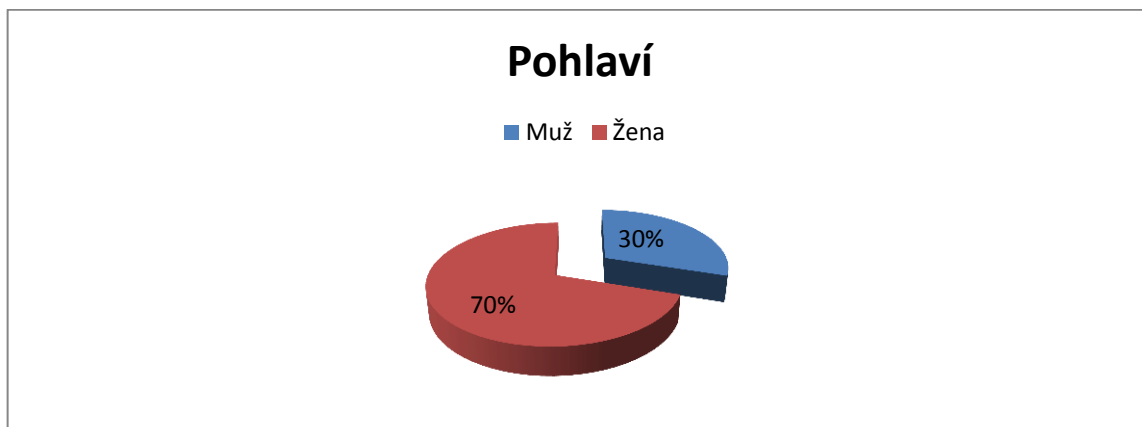
Graf č. 1 Návratnost dotazníků

Zdroj: vlastní

Otázka 1. Pohlaví, věk, rodinný stav, počet dětí**Respondenti dle pohlaví**

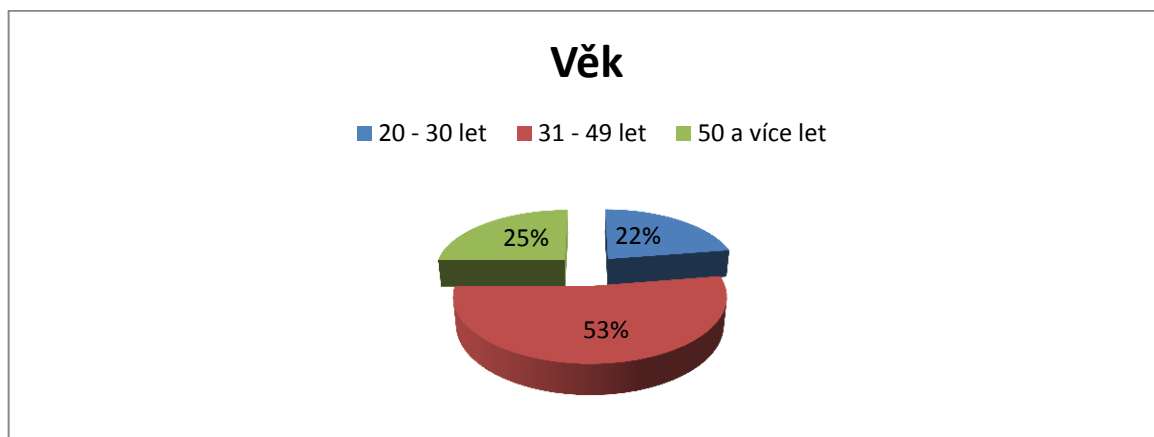
- Mezi respondenty převažují ženy, je jich 28 a tvoří 70 % všech dotazovaných. Mužů je 12, což odpovídá 30 % oslovených respondentů.

Graf č. 2 Respondenti dle pohlaví

Zdroj: vlastní

Respondenti dle věku

- Z grafického znázornění je patrné, že nejsilnější skupinou respondentů je věková kategorie 31 – 49 let a to 21 respondentů (53 %). Další skupinu tvoří 10 respondentů ve věku 50 a více let, což odpovídá 25 %. Nejméně zastoupenou a zároveň nejmladší věkovou skupinu tvoří respondenti ve věku 20 – 30 let (22%).

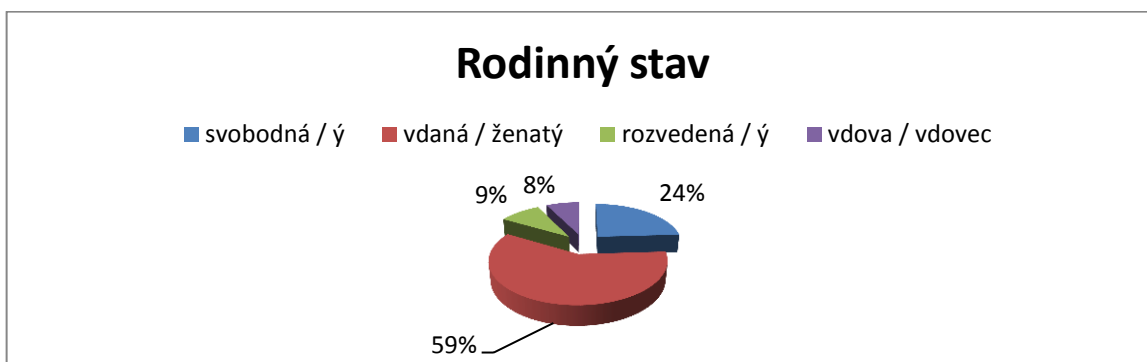
Graf č. 3 Respondenti dle věku

Zdroj: vlastní

Respondenti dle rodinného stavu

- Respondenty jsem rozdělila do čtyř skupin podle rodinného stavu. Nejpočetnější skupinu tvoří 19 vdaných žen a 13 ženatých mužů (59 %). Následující kategorie zahrnuje 4 svobodné ženy a 9 svobodných mužů, celkem 24 %. Další skupinu tvoří 2 rozvedené ženy a 3 rozvedení muži což odpovídá 9 %. Nejméně zastoupenou kategorií tvořily 3 vdovy a 1 vdovec (8 %).

Graf č. 4 Respondenti dle rodinného stavu

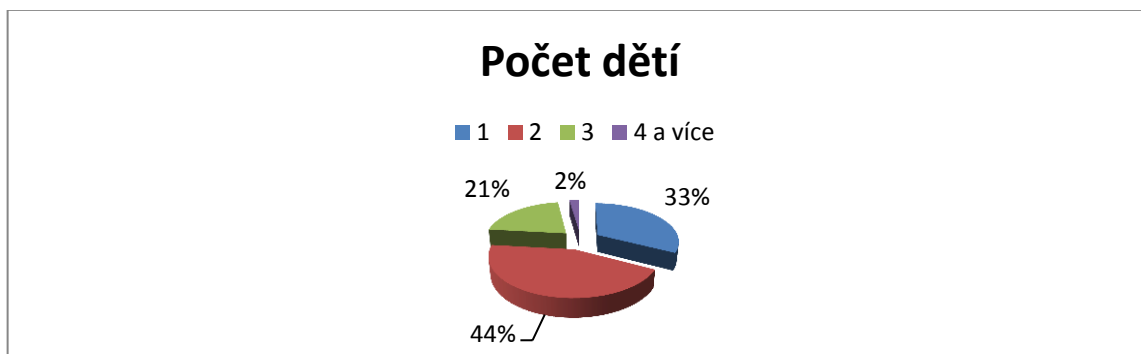

Zdroj: vlastní

Respondenti dle počtu dětí

- Z grafu je patrné, že jsem respondenty dělila podle počtu dětí. Nejpočetnější skupinu tvoří 19 respondentů se 2 dětmi a to celkem 44 %. Další silně zastoupenou skupinu tvoří 14 dotazovaných s 1 dítětem (33 %). Třetí skupinu tvoří 9 respondentů se 3 dětmi, což odpovídá 21 %. Nejméně zastoupenou skupinou jsou rodiny se 4 a více dětmi a tvoří pouze 2 % celkového počtu dotazovaných.

Graf č. 5 Respondenti dle počtu dětí

Zdroj: vlastní

Otázka 2. Vyrůstal jste v rodině?

- Rodina úplná je tvořena oběma rodiči a jejich dítětem či dětmi. Vztahy mezi rodiči vytváří pevnou rodinnou vazbu. Naopak v rodině neúplné, chybí role jednoho z rodičů, což může dítě negativně ovlivnit. V mnoha případech si rodiče nerozumějí, nedokážou spolu žít a problémy často řeší rozvodem, ale také se může stát, že jeden z rodičů zemře. Z tohoto důvodu jsem se ve druhé otázce zaměřila na otázku zda respondenti vyrůstali v rodině úplné či neúplné. Celkem 36 respondentů vyrůstalo v rodině úplné a 4 respondenti vyrůstali v rodině neúplné.

Graf č. 6 Typ rodiny

Zdroj: vlastní

Otázka 3. Co se Vám vybaví, když se řekne rodina?

- V této otázce otevřeného typu jsem dala respondentům možnost vyjádřit svůj pohled na rodinu. Zajímalo mě zejména, co si respondenti představí, když se řekne slovo rodina. Celkem 38 respondentů svůj názor vyjádřilo, pouze 2 respondenti neodpověděli. Nejpočetnější skupina respondentů uvedla, že když se řekne rodina, tak se jim vybaví rodinné zázemí tvořené rodiči a dětmi. Další oslovení charakterizují rodinu jako místo, kde se cítí bezpečně, jistě a pohodově a rodina jim poskytuje lásku, oporu v těžkých životních situacích, porozumění a soudržnost. Respondenti také uvedli, že mít rodinu znamená velké štěstí, ale zároveň to přináší i nemalé starosti a velké finanční výdaje.

Otázka 4. Považujete rodinu za nenahraditelnou instituci?

- Cílem této otázky bylo zjistit, zda respondenti považují rodinu za nenahraditelnou instituci. Rodina je základní jednotkou společnosti a tvoří biologický základ pro udržení lidstva a je prvním modelem společnosti, se kterým se dítě setkává. Jak jsem předpokládala, tak 37 respondentů odpovědělo, že rodinu považují za nenahraditelnou instituci. Pouze 2 respondenti uvedli, že rodinu lze nahradit jinak, domnívám se, že měli na mysli náhradní rodinnou péči. Odpověď *nevím* zvolil 1 respondent.

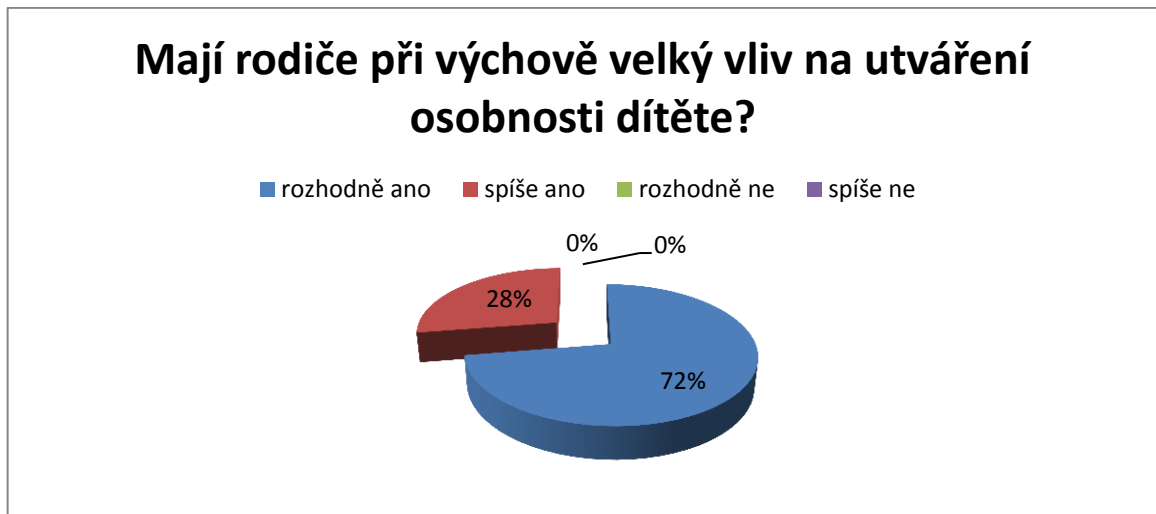
Graf č. 7 Nenahraditelnost rodiny

Zdroj: vlastní

Otázka 5. Myslíte si, že mají rodiče při výchově velký vliv na utváření osobnosti dítěte?

- Otcové a matky mají od přírody vrozené předpoklady k výchově dítěte a ovlivňují různé aspekty dětského vývoje, každý z nich k tomu však využívá rozdílných schopností. Celkem 29 respondentů (72 %) zodpovědělo, že mají rodiče nepochybně velký vliv na utváření osobnosti dítěte. Druhou možnost *spíše ano* zvolilo 11 dotazovaných (28 %).

Graf č. 8 Vliv rodičů na utváření osobnosti dítěte

Zdroj: vlastní

Otázka 6. Jaký máte názor na výchovu dětí v minulosti?

- Mnoho lidí prohlašuje, že výchova dětí v minulosti byla lepší, než je dnes. Těžko říct, zda je to tím, že byly při výchově používány tvrdé tělesné tresty, nebo to byla lepší výchova. Většina respondentů sdílí názor, že výchova dětí byla v minulosti lepší než je dnes a to celkem 29 dotazovaných, což je 72 %. Pouze 11 respondentů (28 %) se domnívá, že výchova dětí byla stejná jako dnes.

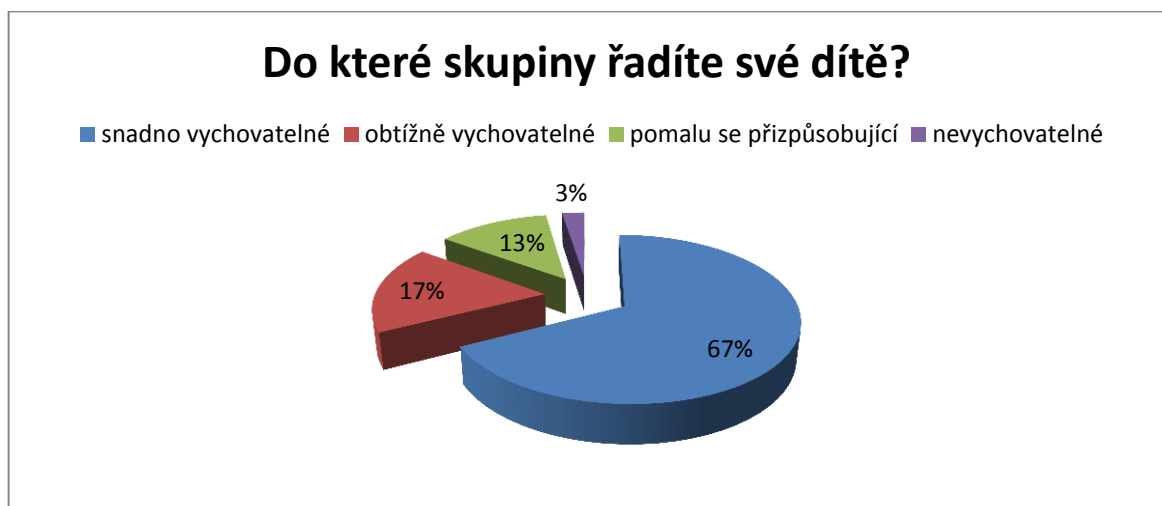
Graf č. 9 Výchova dětí v minulosti

Zdroj: vlastní

Otázka 7. Do které skupiny řadíte své dítě?

- Podle Nováka (2013, s. 62) spadá většina dětí do oblasti snadno vychovatelných. Tento fakt byl potvrzen i v otázce číslo 7, celkem 27 respondentů uvedlo, že své děti řadí do skupiny snadno vychovatelných. Dle 7 respondentů jsou jejich děti obtížně vychovatelné. Tyhle děti bývají rozmrzelé, vyznačují se obtížným přizpůsobováním a vysokou mírou lability. Další kategorii tvoří pomalu se přizpůsobující děti, které mají nízké sebevědomí a sklony k mrzutosti, vyžadují podporu ze strany okolí a novým věcem se přizpůsobují velice pomalu a obtížně. Do této kategorie zařadilo své děti 5 respondentů. Pouze 1 respondent uvedl, že má nevychovatelné děti.

Graf č. 10 Rozdělení skupin dětí dle výchovy

Zdroj: vlastní

Otázka 8. Jsou Vaši rodiče vzorem ve výchově Vašich dětí?

- Nejpočetnější skupina 23 respondentů (58 %) uvedla, že rodiče jsou i nejsou vzorem ve výchově vlastních dětí. Druhá skupina 10 respondentů (25 %) tvrdí, že rodiče jsou vzorem při výchově jejich dětí. Skupina 7 dotazovaných (17 %) zastává názor, že rodiče rozhodně nejsou vzorem při výchově vlastních dětí.

Graf č. 11 Vzor rodičů ve výchově dítěte

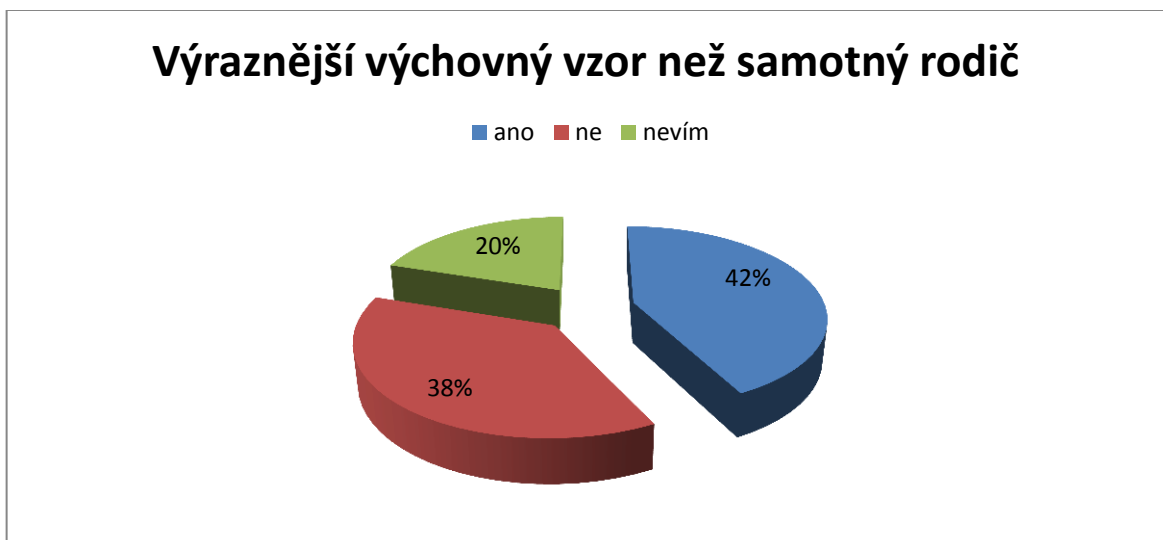

Zdroj: vlastní

Otázka 9. Myslíte si, že může existovat výraznější výchovný vzor než samotný rodič?

- Grafické znázornění prezentuje, že 17 respondentů sdílí názor, že může existovat výraznější výchovný vzor než samotný rodič. Celkem 15 dotazovaných uvedlo, že neexistuje výraznější výchovný vzor než samotný rodič a 8 respondentů na otázku nezná odpověď.

Graf č. 12 Výchovný vzor

Zdroj: vlastní

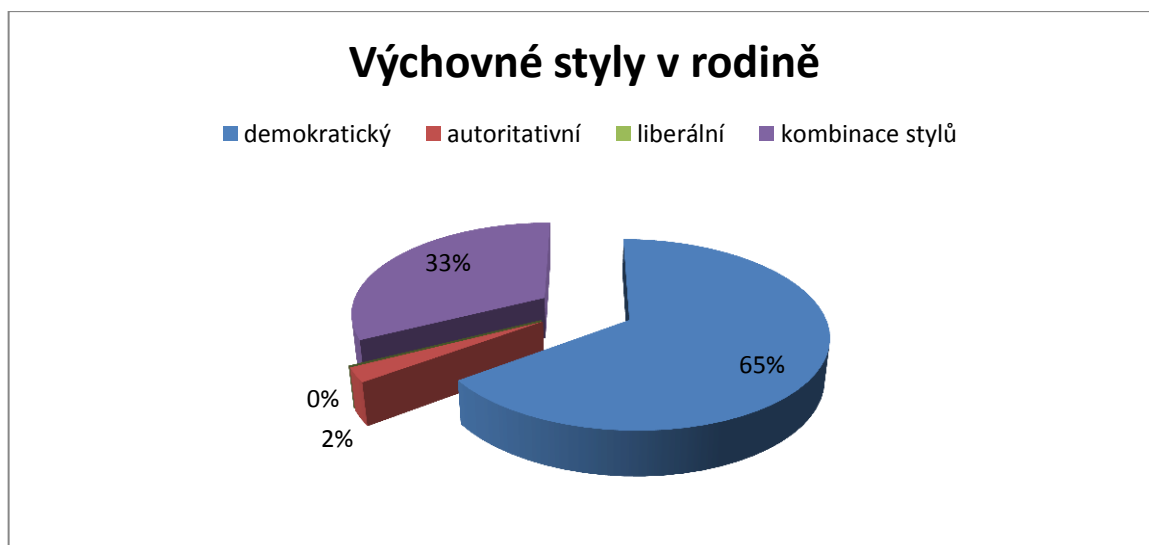
**Otázka 10. Jakým podílem se mají uvedené osoby podílet na výchově dítěte v rodině?
Rozdělte na 100 %.**

- Velká část respondentů rozdělila podíl 100 % mezi matku a otce, což znamená, že největší podíl na výchově dítěte by měli mít právě rodiče. Někteří dotazovaní uvedli, že by se určitým podílem měli výchovy v rodině účastnit i prarodiče a ostatní příbuzní.

Otázka 11. Jaký výchovný styl uplatňujete ve své rodině?

- Na výchovném stylu v rodině záleží ihned od počátku dětského vývoje, protože je to klíčový okamžik interakce s dítětem a je spoluvytvářen charakter, temperament a styl komunikace. Výchovný styl, který rodič používá při uplatňování rodinných pravidel, se může lišit podle pohlaví, věku a prostředí dítěte. Celkem 26 dotazovaných uvedlo, že upřednostňují demokratický styl, který je také považován, za zlatý střed mezi ostatními styly a navíc každý rodič by se jistě chtěl přiblížit k tomuto výchovnému stylu. 13 respondentů využívá kombinaci stylů, jak demokratického, tak autoritativního i liberálního. Styl autoritativní, který je charakterizován nadvládou vychovatele nad vychovávaným využívá jen málo rodičů, v našem případě to je 1 respondent.

Graf č. 13 Styly výchovy

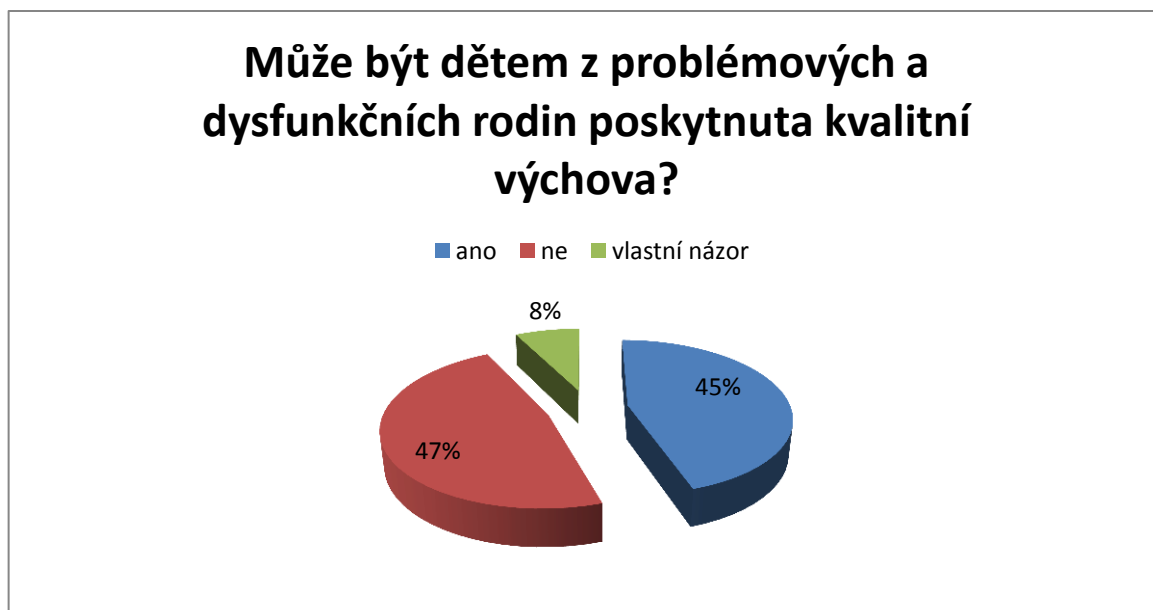

Zdroj: vlastní

Otázka 12. Myslíte si, že dětem z problémových a dysfunkčních rodin může být poskytnuta kvalitní výchova?

- V otázce číslo 12 jsem se zaměřila na úlohu výchovy dětí v problémových a dysfunkčních rodinách. Problémová rodina se vyznačuje závažnějšími poruchami některých funkcí, které však neohrožují zdravý vývoj dítěte. Naopak v rodině dysfunkční dochází k vážným poruchám funkcí a je zde narušován proces socializace dítěte a rodina se rozpadá. Z grafu je patrné, že 19 dotazovaných je toho názoru, že v těchto rodinách nemůže být dětem poskytnuta kvalitní výchova. Pouze o pár procent méně získala varianta, kterou zvolilo 18 respondentů, která tvrdí, že i dětem z problémových a dysfunkčních rodin může být poskytnuta kvalitní výchova. Celkem 3 respondenti sdílí vlastní názor a to především, že dětem může být poskytnuta kvalitní výchova i za špatných podmínek v rodině, ale za předpokladu, že vychovatel bude mít pevné nervy a dítě bude při výchově spolupracovat.

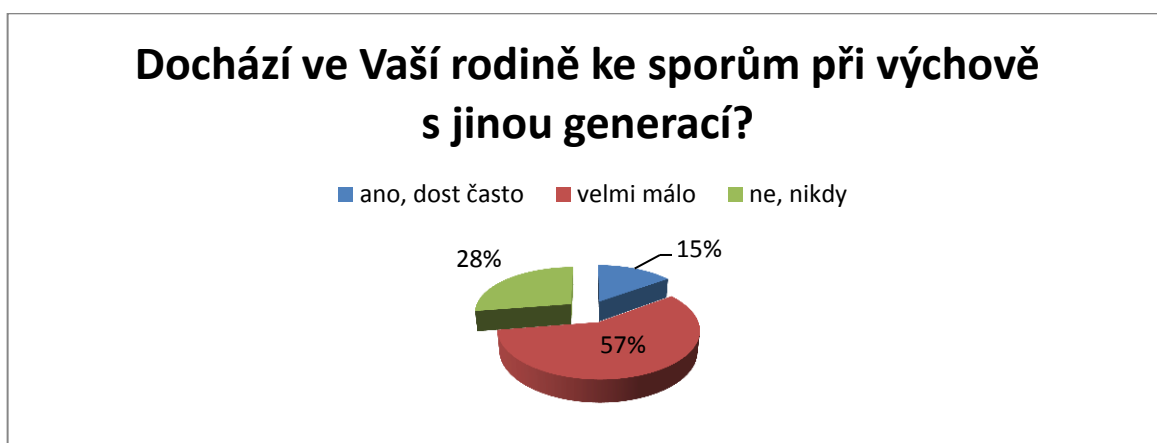
Graf č. 14 Výchova v problémových a dysfunkčních rodinách

Zdroj: vlastní

Otázka 13. Dochází ve Vaší rodině ke sporům při výchově s jinou generací?

- Celkem 23 respondentů (57 %) uvedlo, že ke sporům s jinou generací dochází jen velmi málo. Skupina 11 odpovídajících (28 %) uvedla, že ke sporům nedochází nikdy. Pouze u 6 respondentů (15 %) dochází ke sporům při výchově dítěte s jinou generací a to dost často.

Graf č. 15 Spory ve výchově dítěte s jinou generací

Zdroj: vlastní

Otázka 14. Kdo ve Vaší rodině klade větší důraz na výchovu?

- Nejpočetnější skupina 33 respondentů, zastává názor, že větší důraz na výchovu v rodině klade matka. Jen 7 dotazovaných využilo možnost b, že větší důraz na výchovu v rodině klade otec.

Graf č. 16 Důraz na výchovu v rodině

Zdroj: vlastní

Otázka 15. Myslíte si, že rodiče udělali ve Vaší výchově nějakou zásadní chybu?

- Nejzásadnější chybou při výchově – nedostatečná důslednost, nedostatek času, špatná komunikace. V grafickém znázornění můžeme vidět, že 19 dotazovaných uvedlo, že rodiče žádnou zásadní chybu neudělali. Oproti tomu 17 respondentů uvedlo, že rodiče výchovné chyby sice udělali, ale nebylo jich mnoho. Pouze 4 oslovení respondenti uvedli, že rodiče udělali několik zásadních chyb.

Graf č. 17 Zásadní chyby rodičů ve výchově

Zdroj: vlastní

Otázka 16. Chováte se tak, jak chcete, aby se chovaly Vaše děti?

- Z níže uvedeného grafu vyplývá, že 27 respondentů, což odpovídá 67 % se *spíše* chová tak, jak chtějí, aby se chovaly jejich děti. Z celkového počtu dotazovaných 10 respondentů (25 %) zvolilo možnost a, že se *rozhodně* chovají správně a jsou vzorem pro své děti. Pouze 3 oslovení, což je 8 % se *spíše* nechová tak, jak by požadovali, aby se chovaly jejich děti.

Graf č. 18 Chování rodičů

Zdroj: vlastní

Otázka 17. Co si myslíte o vlivu výchovy rodičů na chování dítěte?

- Zvolit správnou cestu ve výchově není zajisté tak jednoduché, jak se může zdát, žádá to mnoho času a trpělivosti. Podstatným krokem je již to, že rodiče začnou o výchově dítěte přemýšlet a jsou ochotni popřípadě změnit své špatné postoje. Rodiče mají na dítě nepochybně velký vliv, což dokazují mnohé studie a knihy. Toto je patrné i z odpovědí na tuto otázku, kdy 25 respondentů (62 %) si myslí, že rodiče mají na dítě zásadní vliv. Oslovených 15 respondentů (38 %) zastává názor, že rodiče dítě ovlivňují, ale jen částečně.

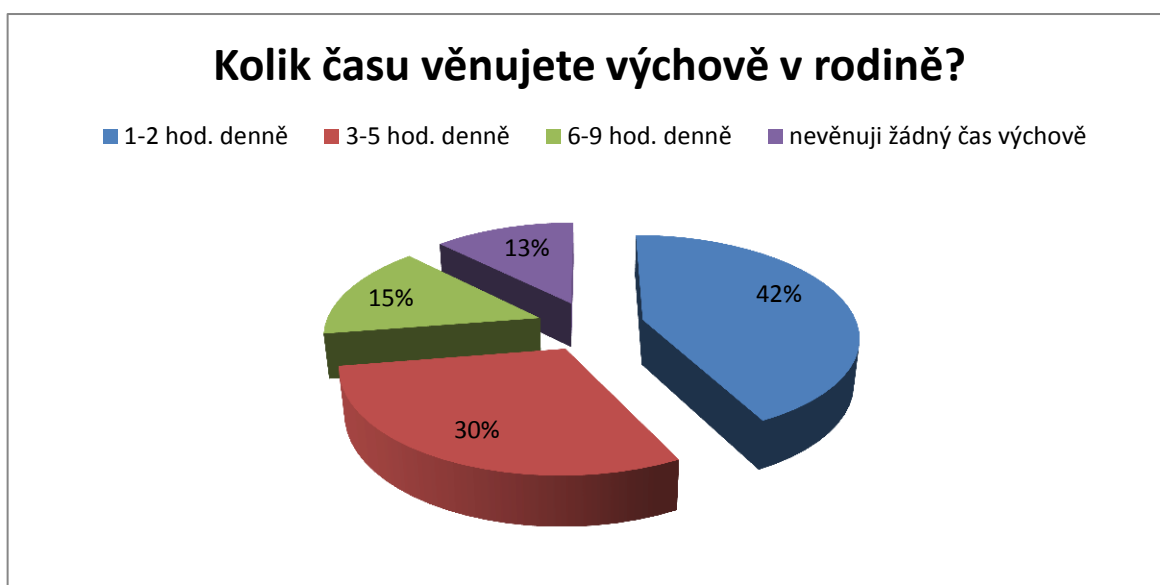
Graf č. 19 Vliv výchovy rodičů na chování dítěte

Zdroj: vlastní

Otázka 18. Kolik času věnujete výchově v rodině?

- Úspěšná výchova zpravidla požaduje dostatek času a síly. Mezi základní výchovné prostředky patří trpělivost, důslednost, řádnost a pečlivost. Velký úspěch ve výchově má také láskyplný rodičovský vztah. V otázce číslo 18 jsem se zaměřila na čas strávený výchovou a zjistila jsem, že rodiče věnují výchově jen málo času. Celkem 17 odpovědí získala možnost a, která uvádí časové rozmezí *1-2 hod. denně* strávené výchovou v rodině. 12 respondentů věnuje výchově *3-5 hod. denně*. Další z možností *6-9 hod. denně* strávených výchovou v rodině zvolilo 6 dotazovaných. Pouze 5 respondentů uvedlo, že výchově nevěnují žádný čas.

Graf č. 20 Čas věnovaný výchově v rodině

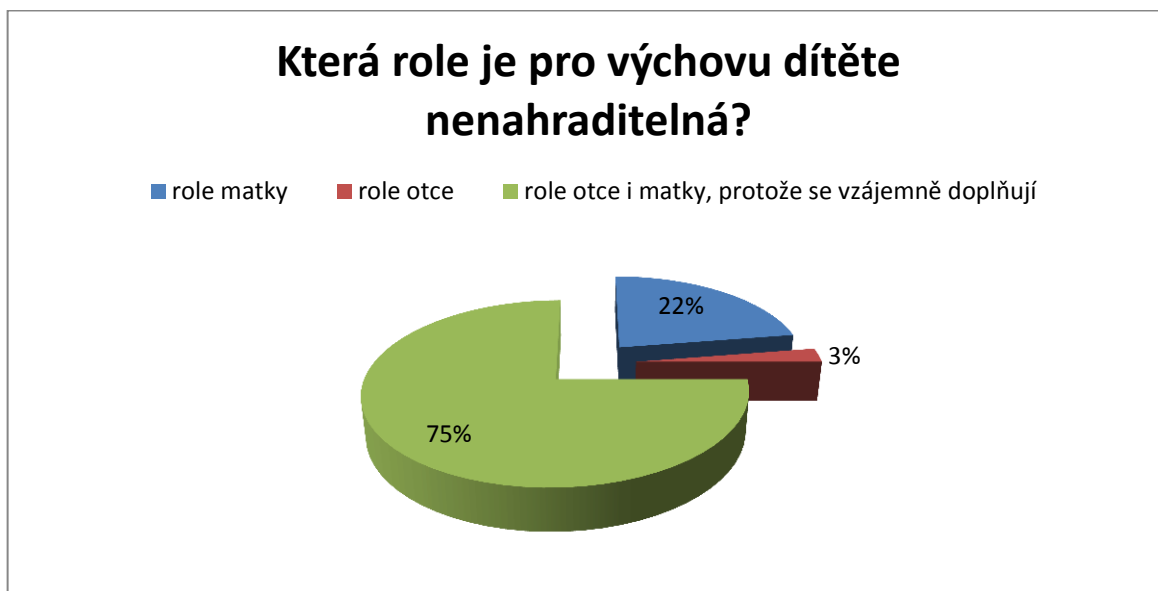
Zdroj: vlastní

Otázka 19. Která role je pro výchovu dítěte nenahraditelná?

- Výchovné role obou rodičů se nezastupují, ale vhodně se doplňují. Vzájemné respektování výchovných rolí signalizuje zralost rodičů a způsobilost dítěte vychovávat. Mateřská role se považuje za jedinečnou, láska matky je bezpodmínečná. Přestože je pro dítě prvotní osobou matka, nemůže zcela nahradit roli otce. Dříve otcova role spočívala v tom, že opatroval pro rodinu obživu a chránil ji před nebezpečím zvenčí, ale v současné době se jeho působení zaměřuje více do rodiny než mimo ni. Celkem 30 respondentů (75 %) uvedlo, že role otce i matky jsou nenahraditelné, protože se vzájemně doplňují. 9 respondentů (22 %) si

myslí, že role matky je nejdůležitější a je nenahraditelná. Pouze 1 dotazovaný, považuje za nejdůležitější při výchově dítěte roli otce.

Graf č. 21 Role rodičů ve výchově dítěte

Zdroj: vlastní

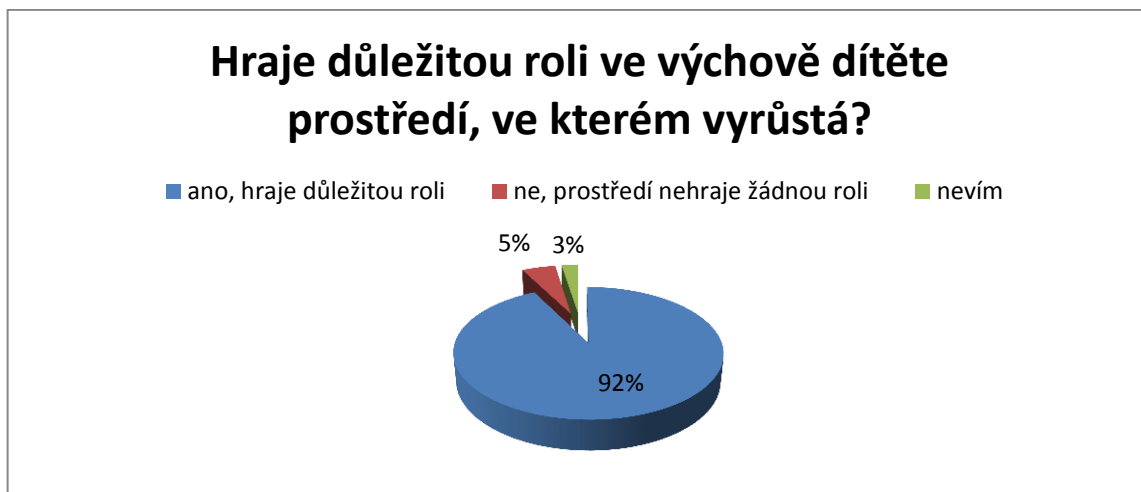
Otázka 20. Co se Vám vybaví, když se řekne domov?

- Otevřená otázka číslo 20 se zabývá domovem. Na otázku odpovědělo všech 40 respondentů. Většina dotazovaných charakterizuje domov jako místo, kde žijí a kde mají útočiště před okolním světem. Zažívají zde pocity štěstí, pohody a považují domov za nenahraditelný. Je to především místo, kde mají milující rodinu a kam se neustále a rádi vrací.

Otázka 21. Hraje důležitou roli ve výchově dítěte prostředí, ve kterém vyrůstá?

- Kvalitní výchovné prostředí je podmínkou pro zdárný vývoj osobnosti dítěte. Na kvalitě života dítěte se podílí velké množství faktorů, ale zejména důležité místo zaujímá prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Z uvedeného grafu vyplývá, že 37 respondentů (92 %) s tímto názorem souhlasí. Pouze 2 respondenti zvolili možnost, že prostředí ve výchově dítěte nehraje žádnou roli a 1 dotazovaný zvolil možnost *nevím*.

Graf č. 22 Výchovné prostředí

Zdroj: vlastní

Otázka 22. Stanovil/a jste v rodině výchovná pravidla?

- Rodina by se bez pravidel změnila v chaotické bludiště. Stanovení pravidel se jeví jako prostá metoda, avšak pravidla jsou od toho, aby se porušovala. Než si nějaká pravidla určíme, berme na vědomí, že je třeba jít dítěti příkladem, komunikovat a používat rozum. Nejpočetnější skupinu tvoří 25 respondentů, kteří mají jasně stanovaná pravidla, a vyžadují zejména poslušnost, respekt a dodržování stanovených hranic. Další skupina 15 respondentů žádná pravidla stanovená nemá.

Graf č. 23 Stanovení výchovných pravidel

Zdroj: vlastní

Otázka 23. Čeho se snažíte ve výchově vyvarovat?

- Dítě je možné vychovávat od okamžiku, kdy se s ním jde domluvit, něco mu vysvětlit, ukázat a ono je schopno to pochopit (Matějček, 1996, s. 10). Výchova začíná v okamžiku, kdy dítě začne prosazovat svoji vůli a přání. Poslední otázka otevřeného typu byla plně zodpovězena všemi dotazovanými. Rodiče kladou na výchovu velký důraz a snaží se vyvarovat zejména lhaní, neposlušnosti, agresivitě, nespravedlnosti, trestům a nadřzování.

Otázka 24. Myslíte si, že geny dítěte ovlivňují jeho výchovu?

- Každé dítě je z genetického pohledu obrazem svých rodičů a to obou stejně. Polovinu genů dědí od matky a polovinu od otce, takže za vlastnosti, chování, temperament a mentální schopnosti dítěte jsou po genetické stránce oba rodiče odpovědní stejně. Nejpočetnější skupinu tvoří 22 respondentů a zastávají názor, že geny mají na výchovu dítěte jen částečný vliv. Další silně zastoupenou skupinu tvoří 17 respondentů a domnívají se, že geny rozhodně ovlivňují výchovu dítěte. Pouze 1 oslovený tvrdí, že geny výchovu dítěte neovlivňují.

Graf č. 24 Vliv genů na výchovu dítěte**Zdroj: vlastní**

Otázka 25. Která funkce rodiny je podle Vás nejdůležitější?

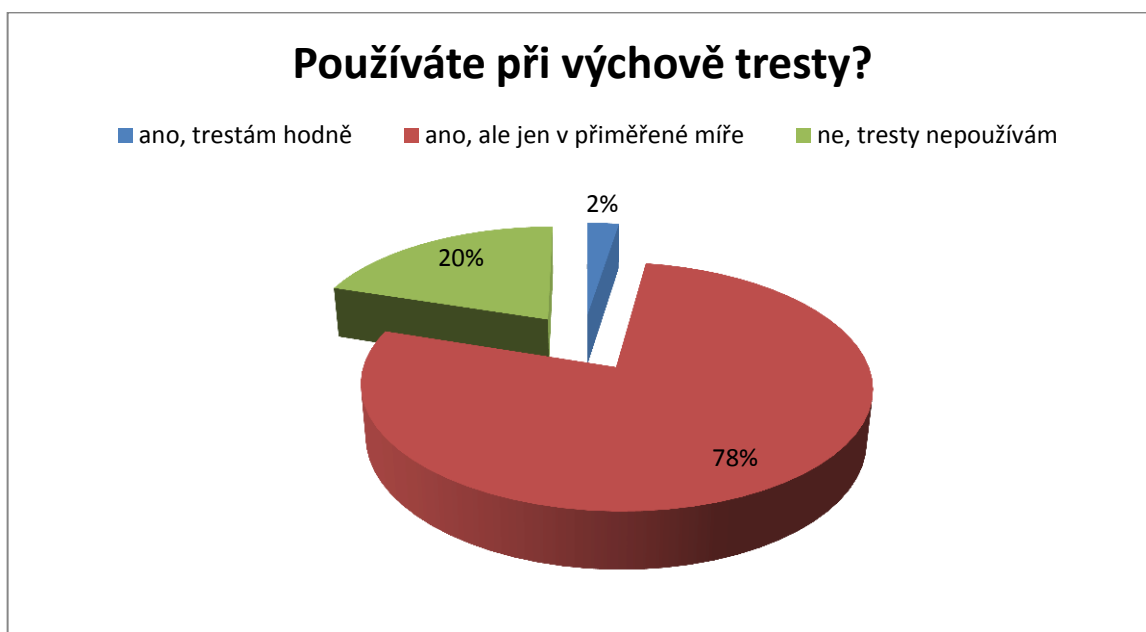
- Rodina zabezpečuje mnoho funkcí, zejména zabezpečuje členy rodiny, pečuje o jejich zdraví, živobytí a kulturní dědictví, vštěpuje morální hodnoty, reguluje, ochraňuje a podporuje své členy. Nejvíce respondentů (70 %) uvedlo, že nejdůležitější funkce jsou všechny, protože se vzájemně propojují a ovlivňují. Pro 12 % dotázaných je nejdůležitější funkce *biologicko – reprodukční*, pro 10 % funkce *výchovná*. Funkci ekonomickou preferují 3 % a *ekonomicko – zabezpečovací* funkci 2 % dotazovaných.

Graf č. 25 Funkce rodiny

Zdroj: vlastní

Otázka 26. Používáte při výchově tresty?

- Odměny a tresty se řadí k obvyklým výchovným prostředkům v rodině. Trest je od toho, aby si dítě uvědomilo své špatné jednání. Kárné opatření se ukládá jen za určité provinění, ne jen tak pro mizernou náladu. Celkem 31 respondentů uvedlo, že tresty používají, ale jen v přiměřené míře. Další skupina 8 respondentů odpověděla, že tresty nepoužívají. Dokonce 1 oslovený se přiznal, že své děti hodně trestá.

Graf č. 26 Tresty ve výchově dítěte

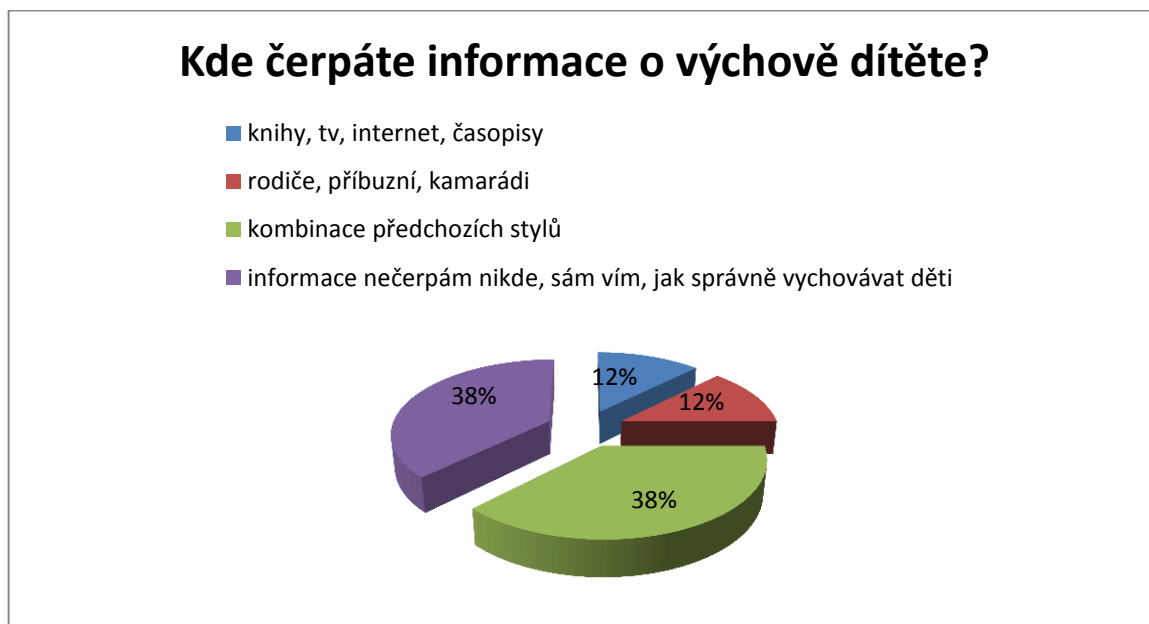
Zdroj: vlastní

Otázka 27. Kde čerpáte informace o výchově dítěte?

- Informace o výchově můžeme získat z mnoha zdrojů. Jako první zdroj uvádíme hromadné sdělovací prostředky, které předávají velké množství zakódovaných informací významnému počtu obyvatel. Do masmédií se řadí tisk, rozhlas, televize, internet a sociální sítě. Dalším informačním zdrojem jsou rodiče, příbuzní a kamarádi. Z grafického znázornění vyplývá, že 15 dotazovaných získává informace, jak z masmédií, tak od rodiny a kamarádů. Stejný počet respondentů zvolilo možnost d, že informace o výchově nikde nečerpají, protože sami vědí, jak správně vychovávat své dítě. Další skupina 5 respondentů uvedla, že čerpají

informace zejména z knih, tv a internetu. Celkem 5 dotazovaných uvedlo, že informace o výchově získávají od rodičů, příbuzných a kamarádů.

Graf č. 27 Zdroj informací o výchově dítěte

Zdroj: vlastní

5.1 Z dotazníkového šetření vyplývá

- Pod pojmem rodina, si většina populace představí rodinné zázemí tvořené rodiči a dětmi a považují rodinu za nenahraditelnou instituci, myslím si, že rodinu nelze nahradit jinak.
- Většina dotazovaných charakterizuje domov jako místo, kde žijí a kde mají útočiště před okolním světem. Zažívají zde pocity štěstí, pohody a považují domov za nenahraditelný. Je to především místo, kde mají milující rodinu a kam se neustále a rádi vrací.
- Rodiče mají zásadní vliv na výchovu dítěte.
- Výchova dětí v minulosti byla lepší, než je dnes.
- Většina dětí spadá do skupiny snadno vychovatelných.
- Většina respondentů se domnívá, že může existovat výraznější výchovný vzor než samotný rodič.
- V rodinách je nejvíce uplatňován demokratický styl výchovy.
- Podle tvrzení respondentů dětem z problémových a dysfunkčních rodin nemůže být poskytnuta kvalitní výchova.
- V rodinách téměř nedochází ke sporům ohledně výchovy dítěte s jinou generací.
- Větší důraz na výchovu v rodině klade matka.
- Většina rodičů se snaží chovat tak, jak by chtěli, aby se chovalo jejich dítě.
- Rodiče mají zásadní vliv na chování dítěte.
- Role otce i matky jsou nenahraditelné, protože se vzájemně doplňují.
- Důležitou roli ve výchově dítěte hraje prostředí, kde dítě vyrůstá.
- Větší část rodin má stanovená výchovná pravidla.
- Geny dítěte mají jen částečný vliv na jeho výchovu.
- Rodiny při výchově používají tresty, ale jen v přiměřené míře.
- Rodiče kladou na výchovu velký důraz a snaží se vyvarovat zejména lhaní, neposlušnosti, agresivitě, nespravedlnosti a nadřování.

5.2 Návrhy a řešení

Otázky ohledně správné výchovy řeší každý rodič a vychovatel. Musíme si uvědomit, že rodičem se nikdo nerodí, je to důležitá role, kterou se musíme všichni naučit. Výchova je velmi obtížný úkol, který nelze zvládnout bez chyb, ovšem je důležité vyvarovat se chyb, které jsme sledovali u našich rodičů, nicméně se k nim někdy nevědomky uchylujeme. Děti již od narození pozorují své rodiče i celé okolí a díky tomu čerpají zkušenosti o světě kolem sebe a v neposlední řadě také o správném chování. Rodiče by měli jít svým dětem příkladem, mnohdy si, ale nejsou zcela jisti, zda vychovávají své potomky správně. Musíme si uvědomit, že nejvhodnější způsob výchovy spočívá v přirozenosti.

Velká spousta rodin, si s problémem výchovy neumí poradit. Rodičům bych doporučila, aby odhodili hrdost a zašli si pro radu za zkušeným odborníkem, který je nasměruje správným směrem a pomůže jim zvednout si pošramocené sebevědomí. Dále jim bude poskytnuta profesionální poradenská činnost a rodiče si mohou současně ověřit působení výchovných metod vůči dítěti a popřípadě mohou získat návrhy a podněty k jejich zlepšení. Poradna také na konkrétních situacích ukazuje osvědčené taktiky a postupy při řešení různých konfliktů v rodině. Poradny se opírají o výzkumy posledních let z oblasti psychologie a pedagogiky.

Rodiče mohou například navštívit ARTEMIS, poradnu pro rodiče a děti každého věku. Artemis se zaměřuje zejména na výchovné poradenství, kde si rodiče mohou ověřit přiměřenost působení dosavadních vnějších vlivů i vlastních výchovných postojů vůči dítěti, popřípadě mohou získat následující doporučení a inspiraci, jak tyto skutečnosti měnit v zájmu nastávajícího úspěšného vývoje dítěte. Na rodičovské dotazy v poradně odpovídá speciální pedagožka Alena Weberová, která se od roku 2004 se privátně věnuje poradenské činnosti v oblasti komplexní péče o rodinu. Paní Weberová úzce spolupracuje s psychology, rodinnými terapeuty, lékaři, pedagogy a dalšími odborníky z řad klasických i alternativních oborů. (Endrychová, 2001)

Dle mého názoru by se rodiče měli aktivněji podílet na výchově svých dětí a čerpat informace z knih, publikací a zdokonalovat se ve výchově pomocí odborných seminářů a kurzů a v případě nouze navštívit poradny pro rodiče a děti.

Bakalářská práce úzce souvisí se sociální pedagogikou, protože se zaměřuje zejména na oblast výchovy dítěte v rodině a také řeší důležitost výchovného prostředí. Špatně fungující rodina má nepříznivý vliv na dítě a negativní působení dítě deprimuje, nastávají poruchy v tělesném a psychickém vývoji a mnohdy je to cesta až k patologickému chování, které je také součástí sociální pedagogiky.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo vymežit vliv výchovy rodičů na dítě. Jedním z hlavních důvodů provedení průzkumu na téma „Vlivu výchovy rodičů na chování dítěte“ byl fakt, že se jedná o aktuální téma, které může poskytnout řadu zajímavých zjištění ohledně výchovy dítěte, jak samotným rodičům, tak naprostým laikům. Dospěla jsem k závěru, že rodina je pro dítě nenahraditelná a má zásadní vliv na jeho chování. Důležitou roli ve výchově dítěte hraje také prostředí, kde dítě vyrůstá. Rodina může dítěti pomoc ke správnému a zdárnému vývoji, ale také může negativně ovlivnit jeho budoucnost díky nepříznivým vlivům. Rodiče kladou na výchovu dítěte velký důraz a snaží se vyvarovat zejména lhaní, neposlušnosti, agresivitě a nespravedlnosti. Zvolit správný směr ve výchově není však jednoduché, vyžaduje to především mnoho času a trpělivosti. Podstatným krokem je, že rodiče začnou o výchově dítěte přemýšlet a jsou ochotní změnit své špatné postoje, mnohdy převzaté ze své orientační rodiny. Pomoci rodičům ohledně výchovy dítěte můžou odborné semináře zaměřené na výchovu, kde je možné získat spoustu cenných rad a informací. Stále více rodičů se snaží svým dětem naslouchat a přistupovat k nim přátelským způsobem a dítě je považováno za rovnocenného partnera.

Musíme si uvědomit, že budoucnost národa spočívá v našich dětech, proto je potřeba zaměřit se na ně a na jejich správnou výchovu a umožnit jim co možná nejpříznivější vstup do tohoto světa. Dle mého názoru by se rodiče měli aktivněji podílet na výchově svých dětí a čerpat informace z knih, publikací a zdokonalovat se ve výchově pomocí odborných seminářů a kurzů. Doporučila bych rodičům, aby si vymezili více prostoru a času pro výchovu dětí a aby kladli větší důraz na způsoby a styly výchovy, ale zároveň, aby se vyvarovali chyb ve výchově.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knihy a monografie:

1. CIPRO, Miroslav. *Průvodce dějinami výchovy*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1984, 579 s.
2. CLOUD, Henry a John TOWNSEND. *Jak vychovat báječné děti?: co mohou rodiče poskytnout svým dětem?*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2007, 190 s. ISBN 80-725-5049-7.
3. ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika: krůpěje výchovných moudrostí : co potřebují děti, co potřebují rodiče, pravidla v rodinném systému, děti chtějí objevovat svět, láska a výchova*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Ilustrace Vladimír Jiránek. Praha: Grada, 2011, 161 s. Pedagogika (Grada), sv. 3. ISBN 978-802-4729-930.
4. ČÁP, Jan a MAREŠ. *Psychologie pro učitele: podporujeme vývoj dítěte*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, 655 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-807-3672-737.
5. DOBROVOLSKÁ, Danuška. *Slovo o vývoji a výchově dítěte*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, 124 s.
6. FILLIOZAT, Isabelle a Jiřina STANG. *Dokonalý rodič neexistuje: využití ve výchově a vzdělávání*. 1. vyd. Brno: Portál, 2011, 192 s. Bestseller (Computer Press). ISBN 978-80-251-3317-0.
7. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výskumu*. 4. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave UK, 2008, 272 s.
8. JUNGWIRTHOVÁ, Iva a Petra ŠKRDLÍKOVÁ. *Pohodoví rodiče - pohodové děti: podporujeme vývoj dítěte*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009, 173 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-807-3675-363.
9. KAST-ZAHN, Annette a Blanka DVOŘÁČKOVÁ. *Jak naučit děti pravidlům: [rady pro rodiče dětí od 1 roku do 14 let]*. 1. vyd. Praha: Computer Press, 2008, 184 s. Pro rodiče. ISBN 978-802-5120-422.
10. KRAUS, Blahoslav. *Teorie výchovy*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2006, 30 s.

11. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky: krůpěje výchovných moudrostí : co potřebují děti, co potřebují rodiče, pravidla v rodinném systému, děti chtějí objevovat svět, láska a výchova*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 83 s. Pro rodiče. ISBN 978-807-3673-833.
12. KRAUS, Blahoslav a Petr SÝKORA. *Sociální pedagogika I*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2009, 63 s.
13. KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála, 2005, 282 s. ISBN 80-901-8736-6.
14. LACINOVÁ, Lenka a Petra ŠKRDLÍKOVÁ. *Dost dobří rodiče, aneb, Drobné chyby ve výchově dovoleny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 133 s. ISBN 978-807-3674-427.
15. MALACH, Josef. *Člověk - prostředí - výchova*. 1. vyd. Editor Blahoslav Kraus, Věra Poláčková. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2001, 199 s. ISBN 80-731-5004-2.
16. MALACH, Josef. *Teorie metodiky výchovy*. 1. vyd. Univerzita Jana Amose Komenského, 2007, 228 s. ISBN 978-808-6723-297.
17. MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. 2. vyd. Praha: Avicenum, 1989, 335 s.
18. MATĚJČEK, Zdeněk a Jiřina STANG. *Co, kdy a jak ve výchově dětí: využití ve výchově a vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996, 192 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8085-5.
19. MATĚJČEK, Zdeněk a Blanka DVOŘÁČKOVÁ. *Co, kdy a jak ve výchově dětí: [rady pro rodiče dětí od 1 roku do 14 let]*. 3. vyd. Praha: Portál, 2000, 143 s. Pro rodiče. ISBN 80-717-8494-X.
20. MATĚJČEK, Zdeněk a John TOWNSEND. *Škola rodičů: co mohou rodiče poskytnout svým dětem?*. 1. vyd. Praha: Maxdorf, c2000, 285 s. ISBN 80-859-1229-5.
21. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť: krůpěje výchovných moudrostí : co potřebují děti, co potřebují rodiče, pravidla v rodinném systému, děti chtějí objevovat svět, láska a výchova*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Ilustrace Vladimír Jiránek. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 38. sv. ISBN 80-864-2919-9.

22. MIKOVÁ, Šárka a Jiřina STANG. *Typologie osobnosti u dětí: využití ve výchově a vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, 220 s. ISBN 978-807-3675-875.
23. MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. 1. vyd. Ilustrace Vladimír Jiránek. Praha: Blok, 1990, 184 s. Pedagogika (Grada), sv. 3. ISBN 80-702-9018-8.
24. MOŽNÝ, Ivo a Petra ŠKRDLÍKOVÁ. *Rodina a společnost*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, 311 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 38. sv. ISBN 80-864-2958-X.
25. NOVÁK, Tomáš a Blanka DVOŘÁČKOVÁ. *Vztah matky a dcery*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, 135 s. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2076-0.
26. NOVÁK, Tomáš a Blanka DVOŘÁČKOVÁ. *Vztah otce a dcery*. 1.vyd. Praha: Grada, 2009, 125 s. ISBN 978-802-4720-784.
27. NOVÁK, Tomáš a Blanka DVOŘÁČKOVÁ. *Jak vychovat sebevědomé dítě: [rady pro rodiče dětí od 1 roku do 14 let]*. 1.vyd. Praha: Grada, 2013, 143 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-802-4745-220.
28. PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amosium servis, 1995.
29. PREKOP, Jirina. *Jak být dobrým rodičem: krůpěje výchovných moudrostí : co potřebují děti, co potřebují rodiče, pravidla v rodinném systému, děti chtějí objevovat svět, láska a výchova*. 1.vyd. Praha: Grada, 2001, 83 s. ISBN 80-247-9063-7.
30. RYAN, Elizabeth A. *O rodičích*. Praha: Lidové noviny, 1996, 189 s. ISBN 80-710-6171-9.
31. SHARRY, John. *Řešíme problémy s výchovou dětí a dospívajících*. Computer Press, 2006, 143 s. Pedagogicko-psychologický rádce rodiče. ISBN 80-251-1295-0.
32. STŘELEČEK, Stanislav. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998. ISBN 80-859-3161-3.
33. VAN PELT, Nancy L a Jiřina STANG. *Dítě v dobrých rukou: knížka pro správné rodiče*. 1. vyd. Praha: Advent-Orion, 2000, 143 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-2420-3.

34. VÍZDAL, František. *Základy psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2009, 186 s.

Elektronické zdroje:

35. KARAVARAKIS, Michaela. Maminka.cz: *Výchova vs. genofond - Jsou určující geny, nebo výchova?*. [online]. 2012, s. 1 [cit. 14.4.2014]. Dostupné z: <http://www.maminka.cz/clanek/deti-a-materstvi/vychova-vs-genofond-jsou-urcujici-geny-nebo-vychova>

36. POPELA, Libor. Mama a ja.cz: *Geny versus výchova* [online]. 2009 [cit. 14.4.2014]. Dostupné z: <http://www.mamaaja.cz/ActiveWeb/Article/1680/geny-versus-vychova.html>

37. ENDRYCHOVÁ, Ivana. Maminka.cz: *Rodinné či výchovné problémy? Ptejte se v nové poradně!*. [online]. 2011, s. 1 [cit. 14.4.2014]. Dostupné z: <http://www.maminka.cz/clanek/deti-a-materstvi/rodinne-ci-vychovne-problemy-ptejte-se-v-nove-poradne>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ÚP Úřad práce.

MÚ Městský úřad.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1 Propojenost funkcí v rodině	19
Obr. č. 2 Model devíti polí způsobu výchovy	26
Obr. č. 3 Křivka genů	31

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 Návratnost dotazníků	41
Graf č. 2 Respondenti dle pohlaví	42
Graf č. 3 Respondenti dle věku	42
Graf č. 4 Respondenti dle rodinného stavu	43
Graf č. 5 Respondenti dle počtu dětí	43
Graf č. 6 Typ rodiny	44
Graf č. 7 Nenahraditelnost rodiny	45
Graf č. 8 Vliv rodičů na utváření osobnosti dítěte	46
Graf č. 9 Výchova dětí v minulosti	46
Graf č. 10 Rozdělení skupin dětí dle výchovy	47
Graf č. 11 Vzor rodičů ve výchově dítěte	48
Graf č. 12 Výchovný vzor	48
Graf č. 13 Styly výchovy	49
Graf č. 14 Výchova v problémových a dysfunkčních rodinách	50
Graf č. 15 Spory ve výchově dítěte s jinou generací	51
Graf č. 16 Důraz na výchovu v rodině	51
Graf č. 17 Zásadní chyby rodičů ve výchově	52
Graf č. 18 Chování rodičů	53
Graf č. 19 Vliv výchovy rodičů na chování dítěte	53

Graf č. 20 Čas věnovaný výchově v rodině	54
Graf č. 21 Role rodičů ve výchově dítěte	55
Graf č. 22 Výchovné prostředí	56
Graf č. 23 Stanovení výchovných pravidel	56
Graf č. 24 Vliv genů na výchovu dítěte	57
Graf č. 25 Funkce rodiny	58
Graf č. 26 Tresty ve výchově dítěte	59
Graf č. 27 Zdroj informací o výchově dítěte	60

SEZNAM PŘÍLOH

P I Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník

Vážení respondenti,

jsm studentkou UTB ve Zlíně, IMS Brno a obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku na téma „Vliv výchovy rodičů na chování dítěte“, který je součástí mé bakalářské práce.

Dotazník je zcela anonymní a vyplnění Vám nezabere více než deset minut. Pokud nebude uvedeno jinak, zakroužkujte jen jednu odpověď.

Děkuji Pospíšilová Žaneta

1. Pohlaví

- a) muž
- b) žena

Věk

- a) 20 - 30 let
- b) 31 - 49 let
- c) 50 a více let

Rodinný stav

- a) svobodná / ý
- b) vdaná / ženatý
- c) rozvedená / ý
- d) vdova / vdovec

Počet dětí

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4 a více

2. Vyrůstaly jste v rodině?

- a) úplně
- b) neúplně

3. Co se Vám vybaví, když se řekne rodina?

.....
.....
.....

4. Považujete rodinu za nenahraditelnou instituci?

- a) ano, rodina je nenahraditelná
- b) ne, rodinu lze nahradit jinak
- c) nevím

5. Myslíte si, že mají rodiče při výchově velký vliv na utváření osobnosti dítěte?

- a) rozhodně ano
- b) spíše ano
- c) rozhodně ne
- d) spíše ne

6. Jaký máte názor na výchovu dětí v minulosti?

- a) děti měly lepší výchovu než dnes
- b) výchova dětí byla nedostatečná
- c) v minulosti byly děti nevychované

7. Do které skupiny řadíte své děti?

- a) snadno vychovatelné
- b) obtížně vychovatelné
- c) pomalu se přizpůsobující
- d) nevychovatelné

8. Jsou Vaši rodiče vzorem ve výchově Vašich dětí?

- a) ano
- b) ne
- c) ano i ne

9. Myslíte si, že může existovat výraznější výchovný vzor než samotný rodič?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

10. Jakým podílem se mají uvedené osoby podílet na výchově dítěte v rodině? Rozdělte na 100 %.

Matka

Otec

Prarodiče

Ostatní příbuzní

11. Jaký výchovný styl uplatňujete ve své rodině?

- a) demokratický (vzájemný respekt, porozumění, jasně stanovená pravidla, rodič je kamarád, respektuje názory a přání dítěte, převažuje láska, tresty nejsou používány)
- b) autoritativní (nadvládá vychovatele, silná kontrola, není prostor pro kompromis, rodiče mají dominantní postavení, velké nároky na dítě)
- c) liberální (slabé řízení, nezájem o dítě, nedostatek kontroly, nevymezené hranice)
- d) mix stylů

12. Myslíte si, že dětem z problémových a dysfunkčních rodin může být poskytnuta kvalitní výchova?

- a) ano
- b) ne
- c) vlastní názor

13. Dochází ve Vaší rodině ke sporům při výchově s jinou generací?

- a) ano, dost často
- b) velmi málo
- c) ne, nikdy

14. Kdo ve Vaší rodině klade větší důraz na výchovu?

- a) matka
- b) otec
- c) ostatní příbuzní
- d) nikdo

15. Myslíte si, že rodiče udělali ve Vaší výchově nějakou zásadní chybu?

- a) ano, udělali několik výchovných chyb
- b) výchovné chyby udělali, ale nebylo jich mnoho
- c) ne, žádnou zásadní chybu neudělali

16. Chováte se tak, jak chcete, aby se chovaly Vaše děti?

- a) rozhodně ano
- b) spíše ano
- c) rozhodně ne
- d) spíše ne

17. Co si myslíte o vlivu výchovy rodičů na chování dítěte?

- a) rodiče mají na dítě zásadní vliv
- b) rodiče na dítě vliv nemají
- c) rodiče dítě ovlivňují jen částečně

18. Kolik času věnujete výchově v rodině?

- a) 1-2 hod. denně
- b) 3-5 hod. denně
- c) 6-9 hod. denně
- d) nevěnuji žádný čas výchově

19. Která role je pro výchovu dítěte nenahraditelná?

- a) role matky
- b) role otce
- c) role otce i matky, protože se vzájemně doplňují

20. Co se Vám vybaví, když se řekne domov?

.....
.....
.....

21. Hraje důležitou roli ve výchově dítěte prostředí, ve kterém vyrůstá?

- a) ano, hraje důležitou roli
- b) ne, prostředí nehraje žádnou roli
- c) nevím

22. Máte v rodině stanovené výchovné pravidla?

- a) ano, jaké.....
- b) ne, nepoužívám

23. Čeho se snažíte ve výchově vyvarovat?

.....
.....
.....

24. Myslíte si, že geny ovlivňují výchovu dítěte?

- a) ano, geny ovlivňují výchovu dítěte
- b) geny mají jen částečný vliv na výchově dítěte
- c) ne, geny neovlivňují výchovu dítěte

25. Která funkce rodiny je podle Vás nejdůležitější:

- a) biologicko - reprodukční funkce
- b) ekonomicko - zabezpečovací funkce
- c) emocionální funkce
- d) výchovná funkce
- e) relaxační a regenerační funkce
- f) všechny funkce dohromady

26. Používáte při výchově tresty?

- a) ano, trestám hodně
- b) ano, ale jen v přiměřené míře
- c) ne, tresty nepoužívám

27. Kde čerpáte informace o výchově dítěte?

- a) knihy, tv, internet, časopisy
- b) rodiče, příbuzní, kamarádi
- c) informace nečerpám nikde, sám vím, jak správně vychovávat děti

Děkuji za Váš čas a spolupráci.